

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta

Bakalářská práce

2021

Pavína Součková

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Katedra Politologie

**Analýza hodnot Evropské unie na příkladu Turecka jako kandidáta na
členství**

Bakalářská práce

Autor: Pavlína Součková

Studijní program: B6701 Politologie

Studijní obor: Politologie

Forma studia: Prezenční

Vedoucí práce: Mgr. Milan Hrubeš, Ph.D.

Hradec Králové, 2021

Zadání bakalářské práce

Autor:	Pavína Součková
Studium:	F17BP0104
Studijní program:	B6701 Politologie
Studijní obor:	Politologie
Název bakalářské práce:	Analýza hodnot Evropské unie na příkladu Turecka jako kandidáta na členství
Název bakalářské práce AJ:	The European Union's values analysis in an example of Turkey as a candidate for its membership

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se zaměřuje na problematiku chápání hodnot Evropské unie na příkladu Turecka jako potenciálního kandidáta na její členství. Cesta Turecka do Evropy (tím i do EU) počíná již vznikem Turecké republiky, od kdy se Turecko pokládá za součást Evropy. Výzkum zaměřím na jiný úhel pohledu toho, proč Turecko dodnes setrvává pouze se statusem kandidátské země, a to z pohledu otázky přistupování států k EU, v němž mohou být hodnoty Evropy velmi důležité. Výchozí pro mě bude otázka, zda je Turecko Evropskou zemí, myšleno v rovině hodnot. Analýza bude provedena na základě výčtu hodnot (z dokumentů EU), které konstruuji „evropské země - členské země EU„. Na základě této analýzy zjistím, jak Evropská unie, jakožto celek, konstruuje hodnotový obraz sama sebe a jak je tento obraz ve shodě či v rozporu s tím, jak EU hovoří o Turecku. Práce tak přispěje do diskuze novým pohledem na otázku vstupu Turecka do unie, kterému dosud nebyla věnována taková pozornost. Celá práce pak může být podkladem pro další zkoumání tohoto procesu, protože Turecko je stále na začátku své cesty do EU.

1) Akyol, N. 2000. A new phase in Turkey-EU relations. *Insight Turkey*. Vol. 2, No. 1, pp. 11-15. 2) Dixon, Jeffrey C. 2008. A clash of civilizations? Examining liberal-democratic values in Turkey and the European Union. *The British Journal of Sociology*. Vol. 59, No. 4, pp. 681-708. 3) Europeum, institut pro evropskou politiku. <http://www.europeum.org> 4) Euroskop, oficiální zdroj informací o členství v EU. <http://www.euroskop.cz> 5) Fiala, P. a Pitrová, M. 2009. Evropská unie. Centrum pro studium demokracie a kultury. 6) Jung, D. a Raudvere, C. 2008. Religion, Politics, and Turkey's Accession. *Governance, Security and Development*. US: Palgrave Macmillan. 7) Ministerstvo zahraničních věcí Turecké republiky. <http://www.mfa.gov.tr> 8) Oficiální internetové stránky Evropské unie. <http://www.europa.eu> 9) Oficiální internetové stránky Evropského parlamentu. <http://www.europarl.europa.eu> 10) Portál Asociace pro mezinárodní otázky. <http://www.amo.cz> 11) Prodi, R. 2003. *Idea Evropy*. Brno: Barrister & Principal. 12) Sertoglu, K. a Ozturk, I. 2003. *Turkey and European Union Relations: Concept of Custos Union*. Pakistan Institute of International Affairs Vol. 56, No. 3, pp. 15-28 13) Oshri, O. a Shenhav, S. 2017. Between continuity and change: The EU's mechanism of differentiated value integration. *European Journal of Political Research*. Vol. 57, No. 1, pp. 217-237. 14) Süleymanoglu-Kürüm, Rahime. 2018. *Conditionality, the EU and Turkey: From Transformation to Retrenchment*. Routledge. *Critical European Studies*. 15) Tashan, S. *Tukey-EU Relations*. 1998. *Rivista di Studi Politici Internazionali*. Vol. 65, No. 4, pp. 585-588. 16) Tunkrová, L. a Šaradín, P. 2007. *Turecko a Evropská unie: česká a turecká perspektiva*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

Garantující pracoviště: **Katedra politologie,
Filozofická fakulta**

Vedoucí práce: **Mgr. Milan Hrubeš, Ph.D.**

Datum zadání závěrečné práce: **24.5.2019**

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Analýza hodnot Evropské unie na příkladu Turecka jako kandidáta na členství“ vypracovala samostatně pod vedením Mgr. Milana Hruběše, Ph.D. a s použitím uvedených pramenů a literatury.

V Hradci Králové dne 12. 4.2021

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala panu Mgr. Milanu Hruběšovi, PhD. za odborné vedení práce a rady, které mi pomohly tuto práci zkompletovat.

Anotace

Součková, Pavlína. (2021). *Analýza hodnot Evropské unie na příkladu Turecka jako kandidáta na členství*. (Bakalářská práce). Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové, Filozofická fakulta, Katedra Politologie.

Práce se zabývá Evropskou unií a jejím hodnotovým obrazem, který tato organizace konstruuje. Hodnotový obraz je aplikován na příkladu jednoho z kandidátů na členství, Turecka, se zaměřením na to, zda je tento stát evropskou zemí, v rovině hodnot, či nikoli. Teoretická část práce popisuje proces evropské integrace, jenž stál za vznikem Evropské unie v podobě, jakou ji známe dnes, dále podmínky pro vstup, zaměřené na hodnotový obraz, přičemž druhá část teorie se zaměřuje na vybraný stát Turecko. Obsahuje tedy informace nezbytné pro účely této práce. V samotné analýze pak je sledováno to, na jaké hodnoty Evropská unie klade v případě Turecka důraz a jak velký je tento důraz. Dále se zabývá tím, jaké hodnoty Turecko dle EU splňuje či nesplňuje. Analýza vychází ze dvou nejaktuálnějších situačních zpráv o zemi vydaných Evropskou komisí. Informace jsou doplněny o další dokumenty Evropské unie a informace z celostátních médií, jenž se danou problematikou zabývají – zejména o doplnění kontextu.

Klíčová slova: Evropská unie, Turecko, evropská země, hodnoty

Annotation

Součková, Pavlína. (2021). *The European Union's values analysis in an example of Turkey as a candidate for its membership*. (Bachelor thesis). Hradec Králové: University of Hradec Králové, Philosophical fakulty, Department of political science.

The thesis deals with the European Union and its value representation, which this organization creates. The value representation is applied to the example of one of the current membership candidates, Turkey, focusing on whether this country is or is not one of the European countries, in terms of values. The theoretical part describes the process of European integration, which was the backbone of the European Union creation of as we know it today, followed by the entry conditions, focused on the value representation; while the second part of the theory focuses on Turkey, as the selected country. Therefore, it contains all the necessary information for this thesis. The analysis itself monitors the values that the European Union emphasizes in the case of Turkey and how much this emphasis is. It also deals with what values Turkey meets or does not meet according to the EU. The analysis is based on the two most recent country status reports issued by the European Commission. The information is supplemented by other European Union documents and information from the national media covering the issue – particularly in context addition.

Keywords: European Union, Turkey, european country, values

Obsah

Úvod.....	1
1 Teoretická východiska.....	4
1.1 Proces evropské integrace a vznik Evropské unie	4
1.2 Podmínky pro vstup do Evropské unie	6
1.3 Hodnoty Evropské unie	7
1.3.1 Dohled EU nad dodržováním hodnot	10
1.3.2 Porušování hodnot EU: Příklad Rakouska, Polska a Maďarska..	11
1.4 Turecko jako kandidátská země pro vstup do EU	13
1.4.1 Historie žádosti o vstup do EU	16
2 Metodologie.....	23
3 Analýza.....	24
3.1.1 Lidská důstojnost	24
3.1.2 Svoboda	26
3.1.3 Rovnost.....	28
3.1.4 Demokracie.....	31
3.1.5 Právní stát	34
3.1.6 Lidská práva.....	36
Závěr	41
Seznam pramenů a literatury	45
Prameny:	45
Dokumenty.....	45
Internetové zdroje	45
Literatura:.....	49
Obrázky:.....	50

Úvod

Práce se zabývá hodnotovým obrazem Evropské unie, který bude aplikován na příkladu Turecka, jakožto jednoho z kandidátů na její členství. Zabývat se Evropskou unií v současné době je více než aktuální. Tato nejvýznamnější evropská regionální organizace s dlouholetou historií je a byla zatěžkávána různými zkouškami. V posledních pár letech mluvíme o migrační krizi a nutnosti přerozdělovat přijaté imigranty v rámci evropské sedmadvacítky, nebo Brexit, respektive odchod, jednoho z dlouholetých členů EU, Spojeného království, jenž vyvolal pochybnosti o smyslu a kompaktnosti celého evropského projektu. Stejně tak je možné zmínit globální pandemii COVID-19, která otestovala schopnost Evropské unie efektivně reagovat a zajistit bezpečí pro své občany. Ve světle těchto událostí je pak otázka dalšího přistupování. Na nové členské státy je obecně kladen velký nárok, aby byly schopny se integrovat a zvládnout se přizpůsobit ostatním zemím sedmadvacítky. Důraz je kladen nejen na formální podmínky, vycházející z jasně daných přístupových kritérií, ale právě i na jiné aspekty, kterými jsou například sdílené hodnoty, jako jsou demokracie, lidská práva, rovnost apod., jenž státy EU vyznávají a jsou nedílnou součástí evropského způsobu života. Hodnoty Unie, které sdílí všechny členské státy, prosazují společnost, která se vyznačuje sociálním začleňováním, tolerancí, spravedlností, solidaritou a nepřipustností diskriminace. Tyto hodnoty jsou zakořeněny v základních smlouvách společenství, a to v Lisabonské smlouvě a Listině základních práv EU ('About the EU', n. d.).

Mezi zájemci o členství se již několik let vyskytuje Turecko, kde v minulosti docházelo k situacím, které byly v rozporu s jeho přijetím. I v současné době v zemi docházelo k zásadním vnitropolitickým změnám nebo situacím, které jeho možný vstup do Unie opět zkomplikovalo, jako je např. změna charakteru politického systému z parlamentního na systém prezidentský, migrační krize či otázka (ne)zvládnutí globální pandemie COVID-19. Cesta Turecka do Evropy, a tím i do Evropské unie, počíná již vznikem Turecké republiky, od kdy se Turecko pokládá za součást Evropy. Sbližování Turecka se západním světem započalo zejména během studené války ve druhé polovině 20.

století, kdy se Turecko pro svoji strategicky významnou polohu stalo členem NATO a hrálo tak důležitou roli v obraně evropského kontinentu ('Vztahy EU a Turecka', 2016).

Příprava na vstup do Unie je složitý proces, který většinou trvá několik let. Žádost o vstup do Unie může podat jakákoli evropská země, která splňuje podmínky členství. Kandidátem tedy může být pouze evropská země. Ale nakolik jsou hranice Evropy definovány? Přibližně 97% rozlohy Turecka leží mimo Evropu, politicky se ale Turecko Evropě a západnímu světu přibližuje. Je členem NATO, Rady Evropy a účastní se i evropských sportovních soutěží ('Vztahy EU a Turecka', 2016.). Je tedy těžké jasně definovat, zda je Turecko evropskou zemí či nikoliv. Práce se zabývá pohledem, zda je Turecko evropskou zemí nebo ne, v kontextu hodnot, které konstruují „evropské země – země EU“.

Teoretická část práce se dělí do třech podkapitol. V první podkapitole je popsán proces evropské integrace, jenž vyústil ve vznik Evropské unie, v podobě, jakou ji známe dnes – jako regionální organizaci sdružující státy v Evropě. Druhá podkapitola se zabývá podmínkami vstupu do Unie. Cesta Turecka, nebo jakékoli jiné kandidátské země, do EU má dvě roviny – formální a hodnotovou. Po formální stránce se posuzuje, jak kandidátská země naplňuje kritéria nutná pro přijetí. Přijímací podmínky jsou však politickým aktem. Existují sice určitá formální kritéria, která je nutno naplnit, ale i přesto není přijetí státu vynutitelné a konečný výsledek závisí na rozhodnutí určitého politického orgánu. Důležité tedy je představení hodnotového obrazu, který EU konstruuje, přičemž důraz bude kladen zejména na to, jaké hodnoty EU akcentuje u kandidátských zemích. Relevance těchto hodnot bude demonstrována na případech států, kde došlo k nějakému porušení hodnot s důrazem na důležitost hodnot. Třetí podkapitola se věnuje už konkrétnímu případu, a to Turecku, jakožto jednoho z kandidátů na členství. V této podkapitole bude popsána historie žádosti o vstup do EU, včetně politicko-historického kontextu země, se zaměřením především na to, co Turecko pro vstup doposud nesplňuje a proč tedy, i po několika letech od podání oficiální žádosti o členství, stále setrvává pouze se statutem kandidátské země.

Analýza odhalí, na jaké hodnoty klade Evropská unie v případě Turecka důraz, popř. jak velký je tento důraz. Dále potom jak Turecko tyto hodnoty splňuje či nesplňuje, díky čemuž zodpovím i otázku, zda je Turecko evropskou zemí (z pohledu hodnot EU) či nikoli. To, co totiž Unie vyžaduje po ostatních

zemí, určuje to, jaký hodnotový obraz vytváří o sobě samé. Analýza tak odhalí, jaké hodnoty vytváří EU a jaké hodnoty definují Turecko – je to stejné nebo ne? Je Turecko jedním z nás, z hlediska hodnot, nebo je někým jiným?

Data a informace budou získávány zejména z celostátních médií, odborných článků a literatury o Evropské unii a Turecku, z oficiálních stránek Evropské unie, dokumentů EU, jako jsou Lisabonská smlouva nebo Listina základních práv EU. Analýza bude vycházet z posledních dvou situačních zpráv o pokroku země (country report) vydaných Evropskou komisí, doplněné o kontext událostí z celostátních médií. Všechny použité zdroje jsou uvedeny na konci práce v seznamu pramenů a literatury.

Práce přispěje do diskuse novým pohledem na otázku vstupu Turecka do Unie, kterému dosud nebyla věnována taková pozornost. Celá práce pak může být podkladem pro další zkoumání tohoto procesu, protože Turecko je stále na začátku své cesty do EU. Možnosti dalšího využití tohoto výzkumu podrobněji nabízí závěrečná kapitola.

1 Teoretická východiska

Už od dob starověkého Řecka až po dnešní společnost se Evropané zamýšlejí nad vlastní civilizací. Jaká je jejich společnost, čím se vyznačuje a co je pro ni určující. Toto téma je ale nesmírně rozsáhlé a složité.

Když se řekne Evropa, jako první se nám nejspíše vybaví zeměpisné vymezení. To je právě jednou z podmínek pro vstup do Evropské unie – být evropskou zemí, potažmo mít své hranice v Evropě. Zde se však nabízí otázka, nakolik jsou hranice Evropy definovány, když reálně může jeden stát ležet na území více kontinentů? V našem případě se území Turecka rozkládá z větší části na území Asie a menší část na území Evropy. Můžeme ale na základě tohoto vymezení jasně určit, že je země skutečně evropskou zemí?

Vedle zeměpisného vymezení existuje ještě další – Evropa, která se vyznačuje svou kulturou a civilizací. Proto je důležité připomenout si proces evropské integrace, jenž stál za vznikem Evropské unie, v takové podobě, jakou ji známe dnes – jako aktéra mezinárodních vztahů a samostatně fungující regionální organizaci sdružující státy sdílející stejné hodnoty, zájmy a cíle ('About the EU', n.d.). Abychom tedy mohli zodpovědět otázku, zda je nějaký stát (v tomto případě Turecko) evropskou zemí či nikoli, je nutno pochopit, co znamená být onou „evropskou zemí“, tedy jaký hodnotový obraz EU o sobě samé vytváří, versus to, jaké hodnoty definují Turecko a nakolik jsou potom v rozporu s hodnotami evropskými.

1.1 Proces evropské integrace a vznik Evropské unie

Za vznikem Evropské unie měla vliv celá řada historických okamžiků, které přivedly Unii do podoby, jak ji známe dnes. Proces evropské integrace započal po skončení druhé světové války, kdy se začaly objevovat myšlenky na sjednocení Evropy tak, aby již k dalším konfliktům mezi evropskými sousedy nedocházelo a vytvořily se mechanismy, které by zmírnily rivalitu národních států ('Jak šel čas s ...', 2018). Události směřující k zahájení procesu integrace se po ukončení války rozvíjely také pod vlivem významných ekonomických faktorů, v nichž měla rozhodující vliv složitá poválečná hospodářská situace v Evropě (Fiala, Krutílek & Pitrová, 2018, p. 46). Základem evropské integrace se tak stala

bezpečnostní a ekonomická spolupráce (Smlouva o ESUO nebo také známá jako tzv. Pařížská smlouva), kterou zahájilo v roce 1951 šest evropských zemí, mezi nimi Belgie, Francie, Itálie, Lucembursko, Německo a Nizozemsko ('About the EU', n.d.). Počátek šedesátých let zaznamenal celkové ozdravení ekonomiky, avšak není zjevné, zda za tento pokrok může spolupráce států ESUO, neboť ke zlepšení ekonomické situace došlo jak v členských zemích ESUO, tak i v zemích, které se této spolupráce neúčastnily. Vznik ESUO každopádně přispěl k urovnání poválečných vztahů mezi vítěznými a poraženými státy a jeho založení je považováno za základ pro hospodářskou obnovu kontinentu. V roce 1957 nahradilo ESUO Evropské hospodářské společenství (EHS), které si kladlo za cíl „*postupným sblížením hospodářské politiky členských států podporovat v celém společenství harmonický rozvoj hospodářské činnosti, nepřetržitý a vyrovnaný růst, větší stabilitu, urychlené zvyšování životní úrovně, jakož i těsnější vztahy mezi státy, které společenství tvoří*“ (čl. 2 Smlouvy o EHS). K prvnímu rozšíření došlo v roce 1973, kdy do EHS vstupuje Velká Británie, Irsko a Dánsko. O osm let později se desátým členem EHS stává Řecko a o pět let poté ho následuje Španělsko s Portugalskem. Přelomem v evropské integraci se stal podpis Maastrichtské smlouvy v roce 1992, kdy se začíná oficiálně hovořit o Evropské unii. Smlouva o EU znamenala posun směrem k supranacionalismu a pozměnila základní smluvní rámec Společenství (Fiala, Krutílek & Pitrová, 2018, pp. 59-60).

Na začátku devadesátých let stály před Společenstvím dvě velké výzvy – prohloubení integrace do nových oblastí a nalezení způsobu, jak reagovat na žádosti zemí střední a východní Evropy, které se od západu lišily. V roce 1995 dochází ke čtvrtému rozšíření a EU se rozrůstá o další tři členy: Rakousko, Finsko a Švédsko. Pokusem o zpřehlednění celého smluvního rámce se stala Amsterodamská smlouva (Fiala, Krutílek & Pitrová, 2018). Největší rozšíření EU proběhlo v roce 2004, kdy se k Unii připojilo deset nových zemí: Česká republika, Slovensko, Maďarsko, Polsko, Estonsko, Lotyšsko, Litva, Slovinsko, Malta a Kypr. O tři roky později se k EU přidaly další země východní Evropy – Rumunsko a Bulharsko. K poslednímu evropskému rozšíření došlo v roce 2013, kdy se k EU připojilo Chorvatsko ('About the EU', n.d.). Po tzv. brexitu, kdy 31. ledna 2020 Spojené království vystoupilo z EU, Unii tvoří 27 členských států a s kandidátským statutem setrvává pět evropských zemí: Albánie, Černá Hora, Severní Makedonie, Srbsko a Turecko. Tyto země jsou ve fázi, kdy sice podaly

žádost o připojení do EU, ale podmínky vstupu zatím nesplňují, a postupně právní předpisy Unie integrují do svých právních řádů. Potenciální kandidátské země, které teprve pracují na splnění požadavků na členství v EU, jsou v současnosti pouze dvě, a to Bosna a Hercegovina a Kosovo (‘Jak šel čas ...’, 2018).

1.2 Podmínky pro vstup do Evropské unie

Při prvních rozšířeních nebyla stanovena žádná specifická kritéria, která by nové členské státy musely splnit. V roce 1993 na kodaňském summitu se však členské státy dohodly na dalším rozšiřování EU, kdy asociované státy měly splňovat následující politická a ekonomická kritéria, známá jako **tzv. kodaňská kritéria**:

- *„Stabilitu institucí, které zajišťují demokracii, právní stát a ve kterém jsou dodržována lidská práva a práva menšin“*
- *„Existenci funkční tržní ekonomiky schopné vypořádat se s konkurenčními tlaky tržními silami Unie“*
- *„Schopnost přijmout závazky vyplývající z členství, včetně přiklonění se k cílům politickým, ekonomickým a cílům měnové unie“* (‘Conditions for membership’, n.d.).

Proces přijetí kandidátské země do Unie vypadá následovně. Země, která chce do Unie vstoupit, podá žádost o členství Evropské radě. Ta požádá Evropskou komisi, aby zhodnotila připravenost této země ke splnění kodaňských kritérií. Pokud je stanovisko Komise kladné, dohodne se Rada na mandátu k vyjednávání. Během přístupových rozhovorů se postupně projednávají jednotlivé oblasti kodaňských kritérií. Tento proces většinou trvá i několik let, protože každá kandidátská země musí ve svém právu provést několik změn. Během této doby se všem kandidátským zemím dostává finanční, administrativní a technické pomoci (‘Conditions for membership’, n.d.). Novinkou při jednání s Tureckem je i možnost přerušení přístupových rozhovorů, a to v případě, že kandidátská země poruší některá z kritérií vstupu (Pirický, 2006, p. 152). Existují tedy nějaká formální kritéria, která kandidátské země musí splnit, i přesto však není přijetí země do Unie vynutitelné a tento krok tak zůstává zejména politickým aktem.

Jak už bylo zmíněno, tak žádost o vstup do Unie může podat jakákoli evropská země, která splňuje podmínky členství. Kandidátem tedy může být pouze evropská země ('Conditions for membership', n.d.). Ale, nakolik jsou hranice Evropy definovány? Přibližně 97% rozlohy Turecka leží mimo Evropu, a i přesto byl zemi udělen status kandidátské země a jeho vstup do Unie je tedy možný. Politicky se Turecko Evropě a západnímu světu přibližuje – je členem NATO, Rady Evropy a účastní se i evropských sportovních soutěží ('Vztahy EU a Turecka', 2016). Je tedy těžké jasně definovat, zda je Turecko evropskou zemí či nikoliv.

Následující kapitola bude demonstrovat to, co, respektive jaké hodnoty Evropskou unii kromě zeměpisného vymezení spojují a co členské státy dělá být zmiňovanými „evropskými zeměmi“.

1.3 Hodnoty Evropské unie

Evropskou unii spojují hodnoty, které sdílí všechny členské státy a jsou nedílnou součástí evropského způsobu života ('About the EU', n.d.). Než se budeme zabývat „evropskými hodnotami“ jako takovými, je třeba si uvědomit, co to jsou vůbec hodnoty, a o kterých hodnotách mluvíme. Existuje několik definic toho, co je to hodnota. Hodnota může odkazovat na vlastnost, názor, důležitost nebo kvalitu něčeho – může to být například cena zboží nebo náš názor na nějakou věc, v níž prosazujeme určitou hodnotu. Hodnoty jsou však především kulturně zakotveny, spojují členy určité sociální skupiny a jsou prosazovány určitou institucí, která jim dodává význam. Jsou to mentální a kolektivní reprezentace toho, co stojí za to ocenit a nelze je omezit na individuální názory. Zjednodušeně řečeno, hodnoty nám určuje společnost, ve které žijeme a v níž se snažíme být její součástí, a určuje nám to, co je dobré a co špatné. Obecně však nelze stanovit jednotný rámec toho, co je dobré a co nikoli tak, aby to bylo akceptovatelné celou společností. Význam jednotlivých hodnot se liší podle kulturního, sociálního a historického kontextu a společně vytvářejí určitou identitu. Na základě těchto definic hodnot chápe evropské hodnoty i EU, která má hodnoty zakotveny v zakládajících smlouvách a jsou prosazovány evropskými institucemi. Evropské hodnoty, tedy ty, které jsou zakotveny ve smlouvách a jsou prosazovány evropskými institucemi, nemusejí být ale rovnocenné hodnotám

Evropanů¹ (Foret & Calligaro, 2018, pp. 5-7). Hodnoty Evropské unie prosazují společnost, která se vyznačuje sociálním začleňováním, tolerancí, spravedlností, solidaritou a nepřipustností diskriminace ('About the EU', n.d.). Mluvíme o hodnotách, které jsou stanoveny v Lisabonské smlouvě a Listině základních práv EU, coby jedněch ze základních dokumentů EU.

- „**LIDSKÁ DŮSTOJNOST** je nedotknutelná; je třeba ji respektovat, chránit a představuje skutečnou podstatu základních práv.“ (Listina základních práv EU, 2012).
- „Zahrnuje **SVOBODU** pohybu, jež dává občanům právo svobodně se pohybovat a pobývat na území Unie, a svobodu jednotlivce, mezi níž patří respektování soukromého života, svobody myšlení, náboženského vyznání, shromažďování, projevu a informací a chrání ji Listina základních práv EU.“ (Listina základních práv EU, 2012).
- „**Fungování Unie** je založeno na zastupitelské **DEMOKRACII**. Občané EU, kteří plní podmínky pro získání aktivního či pasivního volebního práva, mají právo volit své zástupce ve volbách do Evropského parlamentu nebo v těchto volbách kandidovat.“ (Listina základních práv EU, 2012).
- „Všichni občané mají před zákonem stejná práva. Zásada **ROVNOSTI** obou pohlaví tvoří základ všech evropských politik i evropské integrace a uplatňuje se ve všech oblastech.“ (Listina základních práv EU, 2012).
- „EU je založena na zásadách **PRÁVNÍHO STÁTU**. Veškerá její činnost se odvíjí od smluv, se kterými členské státy vyslovily dobrovolný a demokratický souhlas. Právo a spravedlnosti zajišťuje nezávislé soudnictví. Členské státy svěřily konečnou jurisdikci Soudnímu dvoru EU, jehož rozhodnutí musí všechny členské země dodržovat.“ (Listina základních práv EU, 2012).
- „**LIDSKÁ PRÁVA** jsou chráněna Listinou základních práv EU. Týkají se práva nediskriminace z důvodu pohlaví, rasy nebo etnika, náboženského vyznání nebo přesvědčení,

¹ V odborné literatuře je téma hodnot hojně zastoupeno, a to ať už z historického, anebo současného hlediska

zdravotního postižení, věku nebo sexuální orientace. Dále práva na ochranu osobních údajů nebo práva na přístup ke spravedlnosti“ (Listina základních práv EU, 2012).

Relevantnost těchto hodnot pro dnešní evropskou společnost má své nesporné kořeny v historii. První hodnota reprezentovaná důstojností člověka ostatně vychází už z bible – člověk, který byl stvořen k obrazu Božímu a vybaven jedinečnou a nezcizitelnou důstojností. Evropa byla po staletí formována křesťanskými hodnotami a v evropské sedmadvacítce je toto náboženství stále tím nejdominantnějším, byť samozřejmě existují rozdíly mezi státy (např. silně náboženské Polsko ve srovnání se spíše ateistickou Českou republikou). Další hodnoty jako je svoboda, demokracie a rovnost sahají až do řecké historie. Tento jihoevropský stát vstoupil do Evropské unie v roce 1981, ale byly to právě hodnoty jeho antické podoby, které výrazně ovlivnily intelektuální elitu středověké a novověké Evropy, potažmo Evropskou unii jako takovou. Svobodní občané se v aténském Řecku podíleli na vládě založené na demokratickém principu, resp. na základě většiny, přičemž byl kladen důraz na jejich rovnost jak při rozhodování, tak před zákonem. Relevantnost těchto historických hodnot dokládá jejich zakotvenost v ústavách a listinách základních práv a svobod jednotlivých států Evropské unie. Hodnoty nejenže přetrvaly, ale pořád jsou aktuální. Stejně tak hodnota představující právní stát je pro evropský prostor historicky relevantní. Koncept právního státu totiž původně vznikl ve Velké Británii v 18. století, kdy ho formuloval Albert V. Dicey. I přesto že Spojené království v lednu roku 2020 na základě lidového hlasování formálně opustilo Evropskou unii, ačkoli v tomto uskupení působilo od roku 1973, se výrazně zasloužilo prostřednictvím konceptu právního státu na vytvoření jedné z hodnot. I v případě poslední hodnoty, v rámci, které jsou zastoupena lidská práva, je možné hledat jejich relevantnost v evropské historii. Počínaje aktivitami anglického krále Jindřicha I., které vyústily k sepsání listiny Magna charta, která rozšířila práva i na poddané, přes osvícenství 18. století, jehož vrcholem byla Deklarace práv člověka a občana vydaná během Velké francouzské revoluce, až po rozšiřování volebního práva i na ženy v mnoha evropských zemích po 1. světové válce. Jedním z důvodů vzniku Evropského hospodářského společenství byl vlastně motiv spolupráce, nikoliv válčení, vzhledem ke dvěma předchozím světovým válkám, ve kterých byla lidská práva hrubě porušována (Kučera, n.d.). Evropské

hodnoty jsou tedy nejen v Evropské unii formálně zakotvené, stále tedy aktuální a koneckonců po svých členech vyžadované, jak bude demonstrovat následující kapitola. Předně jsou ale v Evropě historicky zakořeněné, a tedy i silné, jelikož vzešly z členských států samotných. Jsou součástí jejich identity, odtud tedy může pramenit jejich vyžadování i po kandidátských státech, jako je např. vybrané Turecko.

1.3.1 Dohled EU nad dodržováním hodnot

S postupným rozšiřováním pravomocí politik EU, které mají přímý dopad na základní práva, byly Smlouvy o Unii změněny tak, aby EU ochranu základních práv pevně ukotvila. Všechna výše zmíněná práva musí dodržovat jak Evropská unie, tak všechny členské státy. Podpisem Amsterodamské smlouvy byl vytvořen nový mechanismus sankcí, který má zajistit dodržování základních práv i dalších evropských zásad a hodnot, a to nad rámec právních limitů, které představují pravomoci EU. To znamená, že EU má pravomoc zasahovat do oblastí, které jsou jinak ponechány členským zemím, a to v situaci, při které dochází k závažnému a trvajícimu porušování těchto hodnot. Cílem tohoto postupu je, aby všechna tato práva, která jsou obsažena již v kodaňských kritériích, které kandidátské země pro vstup do EU musí naplnit, zůstala v platnosti i po jejich přistoupení (Marzocchi, 2019).

Evropská unie disponuje několika nástroji na ochranu základních práv. Článek 7 odst. 1 Smlouvy o EU stanovuje tzv. preventivní fázi, která zmocňuje jednu třetinu členských států, Evropský parlament a Komisi k zahájení postupu, v jehož rámci může Rada rozhodnout čtyřpětinovou většinou hlasů o zřejmém nebezpečí závažného porušení v členském státě. Před tím, než Rada takové rozhodnutí přijme, probíhá slyšení dotčené členské země, které jsou následně předána důležitá doporučení. Tento postup byl v nedávné době aktivován Komisí ve vztahu k Polsku a Parlamentem ve vztahu k Maďarsku. Odstavec 2 a 3 článku 7 SEU stanovuje v případě existence závažného a trvajícího porušování hodnot mechanismus sankcí, který může být aktivován Komisí nebo jednou třetinou členských států. O tom, zda došlo k jejich porušení či nikoli, rozhoduje Rada. V roce 2014 Komise zahájila „Rámec EU pro posílení právního státu“, jehož cílem je zajistit účinnou a soudržnou ochranu právního státu. Tento rámec byl

nedávno poprvé použit v Polsku. Významnou úlohu plní také například Agentura EU pro základní práva (FRA), zřízena v roce 2007 ve Vídni, která je pověřena shromažďováním, analýzou, šířením a vyhodnocováním informací a údajů týkajících se základních práv. Další krok pro posílení právního státu Komise učinila v roce 2019. Tím byl zahájen přezkum v oblasti právního státu, který zahrnuje výroční zprávu monitorující situaci v členských státech, týkající se soudní ochrany nezávislými soudy, oddělení pravomocí, prosazování práva EU, korupcí, plurality sdělovacích prostředků a voleb (Marzocchi, 2019).

Kodaňská kritéria, v nichž jsou obsaženy hodnoty, vznikla primárně kvůli východoevropským (postkomunistickým) zemím, které se od západu lišily, a které na tom byly podobně právě jako Turecko. Jak bylo ukázáno v předchozí kapitole, tak evropské hodnoty nejsou pouze výčtem něčeho, podle čeho by se měly státy řídit, ale tyto hodnoty jsou živé a mají relevanci. Podívejme se proto na případy, kde došlo k porušování těchto hodnot a k čemu vůbec vede to, že Unie může podniknout nějaké kroky a opatření proti členskému státu, u kterého existuje značné pochybení v otázce dodržování hodnot, ke kterým se vstupem do Unie zavázaly.

1.3.2 Porušování hodnot EU: Příklad Rakouska, Polska a Maďarska

Hodnoty EU a jejich porušování se řešily už na počátku tohoto století. Prvním případem, kdy nějaký členský stát porušoval hodnoty Unie, bylo Rakousko v roce 2000, proti kterému byla zbývajících čtrnácti členskými státy vyhlášena speciální opatření. Důvodem k pochybení o dodržování základních principů a hodnot byla vnitropolitická situace v zemi, kdy se koaličním partnerem Rakouské lidové strany (ÖVP) stala pravicově populistická Svobodná strana Rakouska (FPÖ), která ve volbách získala téměř stejný počet hlasů jako Rakouská lidová strana a mohla se tak účastnit vlády. Podle členských států EU by vstup extremistické strany mohl vést ke změně její zahraniční politiky, a proto byly proti vstupu strany do koalice. Obava byla z narušení demokratického zřízení a oslabení právního státu vstupem extremistické strany do exekutivy, tedy důraz byl kladen primárně na dodržování korespondujících hodnot. Proti Rakousku tak bylo vydáno prohlášení se sankčním opatřením, v rámci kterého; členské státy ukončily oficiální kontakty s rakouskou vládou, omezily komunikaci s velvyslanci a

odmítly podporu rakouských kandidátů na funkce v mezinárodních organizacích. Členské státy se svým jednáním odvolávaly na článek 7 Smluv o EU. Nebyla však zřejmá motivace tohoto rozhodnutí – zda se jednalo opravdu o ochranu evropských hodnot nebo o prosazování vlastních zájmů (Komínková, 2018).

První zemí, u které byl článek 7 SEU aktivován, bylo Polsko. Otázka porušení hodnot se týkala právního státu a chování vládní strany Právo a Spravedlnost (Pis), kdy strana provedla výrazné změny v soudní soustavě, v obsazení ústavního soudu, odchodu do důchodu a v médiích. Evropská unie tedy zaměřila svoji pozornost zejména na dodržování hodnoty právního státu. V roce 2016 byly zahájeny dialogy mezi Komisí EU a polskými orgány. Následně pak v roce 2017 Komise zahájila řízení o porušení Smlouvy v souvislosti s polským zákonem o organizaci obecných soudů a jejich dopad na nezávislost soudnictví. Komise došla k závěru, že zde existuje zřejmé nebezpečí závažného porušení zásad právního státu a případ byl předán Soudnímu dvoru EU, který řeší právní spory mezi jednotlivými státy a orgány EU. Polská vláda však tvrdila, že změny v justici jsou nezbytné a situace se tak ani po aktivaci článku neuklidnila (Komínková, 2018).

O porušení hodnot EU se také začalo hovořit v roce 2011 se situací v Maďarsku, kdy do vlády nastoupila strana Fidesz v čele s Viktorem Orbánem, jehož vláda provedla několik ústavních změn, týkajících se omezení role a pravomocí ústavního soudu nebo posílení výkonné moci. Do sporů s EU se Maďarsko dostalo i o dva roky později, a to kvůli dodatkům k maďarské ústavě. Mezi problematické části ústavy patřila například pravomoc šéfa maďarského úřadu pro dohled nad soudnictvím a klauzule o platebních závazcích v souvislosti s rozhodnutím Soudního dvora EU. V případě Maďarska, tak jako Rakouska, byl kladen důraz na hodnotu reprezentující demokracii. Komise se následně začala zabývat podobou maďarských azylových zákonů a Evropský parlament ve svém usnesení v roce 2017 vydal oprávnění k zahájení řízení podle článku 7 odstavce 1 SEU, kvůli zřejmému nebezpečí závažného porušení hodnot uvedených v článku 2 SEU. Situace se ovšem nezměnila a Komise se tak rozhodla poslat Maďarsko před Soudní dvůr EU. Evropský parlament v září 2018 proti Maďarsku přijal doporučení pro zahájení řízení kvůli vážnému ohrožení hodnot EU. Aby parlament mohl toto doporučení přijmout, potřeboval hlasy alespoň dvou třetin přítomných poslanců, které dohromady musely představovat absolutní většinu.

Pro tento krok hlasovalo nakonec 448 poslanců, přičemž potřeba bylo nejméně 376 hlasů. Hlavní obavy se týkaly fungování ústavního a volebního systému, nezávislosti soudnictví, korupce a střetu zájmů, ochrany soukromí a údajů, svobody projevu, akademické svobody, svobody náboženského vyznání, sdružování, práva na rovné zacházení, práva osob patřících k menšinám, základních práv migrantů a hospodářského a sociálního práva. Aktivace druhého článku 7 SEU prozatím nepřinesla žádné výsledky. Rozhodnutí, které by mohlo vést k sankcím, musí být přijato jednomyslně všemi členskými státy a musí ho potvrdit Evropský parlament. Polsko s Maďarskem se však utvrzují v tom, že pokud by k tomuto hlasování došlo, vzájemně se podpoří (Komínková, 2018).

Na dodržování hodnot EU se nyní apeluje i v rámci současné situace s pandemií covid-19. Nouzové pravomoci vlád totiž nesmí podle šéfky Evropské Komise Ursuly von der Leyenové narušit hodnoty EU – hodnoty týkající se zejména práv a svobod občanů. Opatření musejí být časově omezená a musejí respektovat hodnoty EU. Komise bude tato opatření států podrobně monitorovat ('Nouzové pravomoci vlád ...', 2020).

1.4 Turecko jako kandidátská země pro vstup do EU

Jak už bylo v předchozích kapitolách zmíněno, tak integrace Turecka do Evropské unie je nejpodobnější státům východní Evropy, které do Unie vstoupily po roce 2004. Pozice Turecka je však i od těchto zemí zcela odlišná. První překážkou je například doposud nezodpovězená otázka, nakolik je Turecko evropskou zemí – a to zeměpisně, kulturně, politicky i ekonomicky (Fiala & Pitrová, 2003, p. 183).

Integrace postkomunistických zemí do EU začala s uvolněním režimu v zemích po roce 1989. Cesta Turecka do Evropy, a tím i do Evropské unie, ale počíná již vznikem Turecké republiky (1923), od kdy se Turecko pokládá za součást Evropy (Fiala & Pitrová, 2003, p. 183). Začátky sblížení započaly již v prvních desetiletích. V první řadě šlo o podlomení vlivu náboženství (islámu) ve společnosti, kdy stát převzal správu nad majetkem náboženských institucí, parlament přijal občanský, trestní a obchodní zákoník dle předlohy několika evropských zemí a v roce 1928 následoval dodatek k ústavě, čímž islám přestal být státním náboženstvím. V oblasti mezilidských vztahů se nové reformy týkaly

zejména zrovnoprávnění postavení žen a mužů. Byla zrušena polygamie a zavedla se povinnost občanských sňatků. Oficiální normou pro obě pohlaví se stalo západní oblečení. Muslimské ženy se tak nemusely zahalovat a začaly svá těla vystavovat například na celosvětových soutěžích krásy (první turecká Miss byla zvolena v roce 1929). Ve 30. letech 20. století bylo tureckým ženám přiznáno pasivní i aktivní volební právo a také jim byl umožněn přístup na všechny veřejné školy i do státní správy. Další revoluce se týkaly změn, které měly odstranit turecké vazby na osmanskou minulost. Razantní kulturní změnou byl přechod z arabského písma na latinku, jehož cílem bylo zejména přerušování vztahů Turecka s islámským Východem a usnadnění komunikace se západním světem, kterému se Turecko chtělo přiblížit (Tunkrová & Šaradín, 2007).

Výraznější sbližování Turecka se západním světem započalo během studené války, kdy se Turecko pro svoji strategicky významnou polohu stalo členem NATO a hrálo tak důležitou roli v obraně evropského kontinentu ('Vztahy EU a Turecka', 2016). Od konce studené války patří otázka demokracie a lidských práv mezi nejdůležitější témata turecko-unijních vztahů (Aydın-Duzgit, 2012, p. 66). Integraci na čas pozastavil řecko-turecký spor a turecká invaze na Kypr (1974). Po události v roce 1980, kdy v Turecku došlo k puči a moc převzala armáda, se vzájemné vztahy Turecka a EHS na nějaký čas zmrazily. K jejich obnovení došlo až v roce 1983, poté co se opět konaly svobodné volby ('Vztahy EU a Turecka', 2016). Na začátku tohoto století cestu Turecka do EU zkomplikovaly neshody tureckých politických špiček, kdy hlava státu obvinila tureckého předsedu vlády z přehlížení korupce², což vytvořilo nestabilitu na finančním trhu. Centrální banka přišla o několik jednotek miliard dolarů a uvalila tak zemi do hospodářské krize. Vláda přijala rozsáhlý program privatizace a stabilizační opatření měla za následek rychlý pokles zaměstnanosti a růst chudoby (Pirický, 2006).

Po útoku v září 2001 se Turecko společně s ostatními několika státy připojilo k „válce proti terorismu“, kdy umožnilo americkým letadlům využívat turecký vzdušný prostor a mimo jiné vyslalo několik desítek tureckých příslušníků speciálních jednotek do Afghánistánu, čímž na oplátku získalo příslib dalších půjček. Události po 11. září poukázaly na strategický rozměr evropské integrace,

² Konflikt se týkal tehdejšího prezidenta Turecka Turguta Ozala (1989-2003, vlastenecká strana) a tureckého předsedy vlády Bulenta Ecevíta (1999-2002, demokratická soc. strana)

který zahrnuje i vstřícný postoj vůči Turecku. Zároveň zde panovaly i obavy z jeho přijetí do EU, protože je pro členství příliš velké, kulturně od západního světa odlišné a hospodářsky zaostalé. Další hospodářské problémy nastaly se zhoršujícím zdravotním stavem tehdejšího předsedy vlády B. Ecevita. V červenci 2002 vládní koalice ztratila většinu v parlamentu a byly vypsané nové volby. K moci se dostala Strana spravedlnosti a rozvoje (AKP)³ v čele s charismatickým vůdcem Recepem Tayyipem Erdoganem.⁴ Strana získala v parlamentních volbách více než 34 % hlasů a do opozice zasedli republikáni s 19 %. Všechny ostatní strany nepřekročily volební klauzuli, čímž se do parlamentu tedy nedostaly a poprvé tak od 80. let byla sestavena jednobarevná vláda. Novým předsedou vlády se stal blízký spolupracovník Erdogana Ab-dullah Gul. Hned měsíc od sestavení nové vlády parlament odhlasoval změnu, která umožnila Erdoganovi kandidovat na poslance v doplňujících volbách a o pár měsíců později tak mohl být jmenován předsedou vlády⁵ (Pirický, 2006). Příčin překvapivého volebního výsledku AKP bylo několik. Po hospodářské krizi si voliči žádali novou tvář a své naděje vložili k politikovi, který se v minulosti osvědčil jako starosta Istanbulu. AKP se prezentovala jako konzervativní demokratická muslimská strana chránící tradiční rodinné hodnoty. Velký ohlas strany měla zejména promyšlená volební kampaň, která ani tak nezdůrazňovala islámské hodnoty, nýbrž nově kladla důraz na proevropskou a prointegrační politiku a implementovala proreformní politiku. Reformy se měly týkat zejména posílení vlády a oslabení dosavadní silné role armády, zlepšení fungování volného trhu a zajištění přílivu zahraničního kapitálu. Cílem strany bylo posunout Turecko blíže vstupu do EU, a především ho politicky posílit a zlepšit jeho ekonomické postavení (Tuček, 2011). Zatímco se islamisté stavěli proti westernizaci, AKP začala naopak západní demokratické hodnoty, lidská práva a vládu zákona propagovat a vláda pokračovala v dalších důležitých ústavních reformách. Od Erdoganovy vlády došlo k několika reformám, které Turecko posouvalo blíže vstupu do EU (Pirický, 2006). AKP se od roku 2002 drží

³ Strana spravedlnosti a rozvoje (AKP), v Turecku známá jako AK Parti neboli strana s čistým štítem, vznikla v roce 2002 odštěpením od islamistické Strany ctnosti, která byla v roce 2001 zakázána.

⁴ R. T. Erdogan v minulosti vykonával funkci istanbulskeho starosty. V roce 1998 byl však za jeho projev odsouzen na 10 měsíců odnětí svobody, vzápětí musel opustit funkci starosty a dostal zákaz zastávat veřejný úřad.

⁵ Funkci předsedy vlády Erdogan zastával od roku 2003 do roku 2014, kdy byl v první přímé volbě hlavy státu zvolen prezidentem republiky, a to hned v prvním kole volby (Mánert, 2015).

u moci, dovedla Turecko k otevření přístupových rozhovorů a dodnes je v Turecku nejsilnější politickou stranou. Parlamentní volby v roce 2015 měly umožnit Erdoganovi změnu ústavy a rozšířit prezidentské pravomoci. Strana sice obhájila své první místo, avšak ztratila nadpoloviční většinu a musela si tak hledat koaličního partnera. Prezident Erdogan vypsál nové volby, ve kterých strana opět získala většinu (Mánert, 2015).

1.4.1 Historie žádosti o vstup do EU

Turecko podalo svoji první žádost o přidružení k Evropskému hospodářskému společenství již v roce 1959, hned jeden rok po jeho založení. Následná jednání o této žádosti vyústila v podpis Dohody vytvářející asociaci mezi Republikou Turecko a EHS, která se také označuje jako „Ankarská dohoda“. Tato dohoda měla za úkol připravit Turecko na plné členství. Po události v roce 1980, kdy v Turecku došlo k puči a moc převzala armáda, se vzájemné vztahy Turecka a EHS na nějaký čas zmrazily. K jejich obnovení došlo až v roce 1983, poté co se opět konaly svobodné volby. Proces přechodu Turecka z diktatury k demokracii proběhl tedy poměrně rychle a díky těmto pozitivním trendům podalo Turecko žádost o plné členství v ES už v roce 1987. Tím začal standartní přijímací proces. Evropská rada i Komise potvrdily právní způsobilost k plnému členství v EU, ale odložily projednávání jednotlivých oblastí, dokud nenastanou příznivější podmínky. Hlavními problémy byla zejména ekonomická zaostalost, porušování demokracie, problematické turecko-řecké vztahy, kyperská otázka a otázka lidských práv v zemi. Převratem turecko-unijních vztahů se stal rok 1999, kdy byl Turecku oficiálně udělen status kandidátské země (Fiala & Pitrová, 2003).

Na helsinském summitu bylo rozhodnuto, že výše poskytované pomoci Turecku, jako kandidátskému státu, bude záviset na plnění politických kodaňských kritérií, na kterých Turecko chtělo usilovně pracovat. Rok po tomto summitu Evropská komise, i přes znatelný pokrok, vydala posudek, ve kterém byl dlouhý seznam doporučení od liberalizace obchodu se službami až k politice ochrany spotřebitele, které by Turecko mělo zahrnout do své legislativy. Hlavní problémy nesplnění kodaňských kritérií se týkaly nedostatečného ukotvení demokratického zřízení a právního státu, neexistence civilní kontroly armády, nerespektování svobod, situace ve vězeňství, práv kurdské menšiny nebo

nedostatečně kvalitní školský systém. Komise tak Turecko vyřadila z rozšiřovacího procesu a rozhodla se sledovat cestu posilování vzájemných vztahů (Fiala & Pitrová, 2003).

V roce 2001 byl schválen dokument „Přístupové partnerství“ pro Turecko, ve kterém byly zdůrazněny oblasti, na které by se mělo Turecko zaměřit. Jednalo se zejména o otázky urovnání kyperského problému, nutnost zajistit nediskriminaci a dodržování základních práv a svobod všem občanům, zajistit práva kurdské menšiny (možnost používání kurdštiny na veřejnosti, zlepšení situace na jihovýchodě země a zajištění rovných ekonomických, sociálních, kulturních a vzdělávacích příležitostí) a vzájemných řecko-tureckých vztahů vůbec. Důležitá část se také týkala reformy legislativy a soudnictví, a to zejména požadavek zrušení trestu smrti. Odpovědí na tento dokument bylo vypracování Tureckého národního programu, dle něhož bylo provedeno na 4000 administrativních změn, pozměnilo se 94 zákonů a nově ustanovilo 89 zákonů v souladu s *acquis*. Komisi byl tento program vnímán jako pozitivní krok. Národní plán změnil nebo vyřešil řadu věcí a znamenal pro turecký právní systém zásadní změnu, avšak na druhé straně byla kritizována jeho nedostatečnost v základních problémech, ke kterým se program vyjadřuje jen velmi všeobecně. Nejdůležitější změny týkající se trestu smrti, postavení Národní bezpečnostní rady v tureckém politickém systému, kulturních práv, včetně povolení používání jiných jazyků než turečtiny na veřejnosti, ve školách a institucích, tento program vůbec neřeší (Letáčková, 2006).

Evropská rada na schůzce v Bruselu v roce 2002 rozhodla, že pokud Turecko kodaňská kritéria naplní, otevře EU proces přístupových vyjednávání. Za tímto pozitivním obratem stojí velký pokrok, který Turecko učinilo a dalo tak naději, že si tento pokrok bude i nadále udržovat, a především začne aplikovat i další specifické oblasti, které ve svých hodnotících zprávách Komise doporučila. Tyto oblasti budou Komisi nadále monitorovány v jejích hodnotících zprávách. Jedná se o oblast vojenství, soudní moci, otázka lidských práv a svobod, zrušení vesnických gard nebo otázky používání kurdštiny (Letáčková, 2006). Reformní balíčky roku 2003 rozšířily právo a svobody shromažďování. Bylo umožněno používat kurdštinu i v médiích, vězňům byl poskytnut okamžitý přístup k právníkům a došlo k odstranění některých tiskových omezení. EU ovšem Turecko upozornilo o faktu, že nestačí reformy pouze přijmout, důležité je, aby

vláda dohlížela především nad jejich dodržováním a správným výkladem (Pirický, 2006).

V roce 2004 turecký parlament schválil reformu trestního zákoníku o zrušení trestu smrti, jehož původní verze způsobila roztržku s EU. Dále Komise představila doporučení týkající se tureckého přiblížení k přijetí a dokument „Problémy vyplývající z perspektivy tureckého členství v EU“. V prosinci 2004 Evropská rada rozhodla zahájit vstupní rozhovory s Tureckem, které byly otevřeny 3. října 2005, kdy EU hovoří o možném vstupu Turecka do Unie nejdříve roku 2014. Dle turecké vlády však proces přistoupení Turecka k EU ze strany Unie je nevěrohodný, protože v očích turecké veřejnosti z projevů EU vůči Turecku plyne, že se jim Unie snaží spíše nabídnout jakési „privilegované partnerství“, nikoli plné členství. Jsou však přesvědčeni, že na plnohodnotné členství mají nárok, jakmile splní všechny potřebné podmínky pro vstup (Šimsek: Turecko je připraveno ...', 2007). Od zahájení přístupových jednání Evropská komise pokračovala v pravidelných zprávách o pokroku Turecka, kde se zabývala především otázkou demokracie v zemi. Otázkou nastává, co je demokracie a co už demokracie není? Chápání těchto hodnot může být odlišné, zejména v pojetí demokracie západního světa versus to, jak demokracii vidí Turecko, jehož právní systém je založen na myšlence, že řád a bezpečnost mají přednost před právy jednotlivce. Řada členských států EU spatřuje Turecko jako nedemokratickou či ne zcela demokratickou zemi, která má však potenciál na změnu (Aydin-Duzgit, 2012, pp. 66). Výsledky hodnotících zpráv opakovaně poukazují na nedostatky demokracie především v oblasti dodržování základních práv a svobod, práv menšin, civilně-vojenských vztahů, kyperské otázky a bilaterálními vztahy se sousedskými zeměmi. Velkým problémem byla také práva žen – jejich nedostatečné vzdělání, gramotnost, neúčast na politickém životě, nerovné pracovní podmínky, páčání násilí na ženách, vynucené sňatky nebo polygamie (‘Dodržování práv žen ...’, 2017).

Od zahájení přístupových rozhovorů provedlo Turecko ve svém právním rámci několik kroků a změn, které umožnily otevírání dalších kapitol pro vyjednávání a posunuly tak Turecko blíže ke vstupu. Změny se týkaly například omezení pravomocí vojenských soudů, zlepšení práv žen a dětí nebo vytvoření právního rámce, který umožnil vznik úřadu veřejného ochránce práv. Turecko tedy prošlo několika pozitivními změnami, avšak v reformách bylo potřeba nadále

pokračovat. Proces integrace zkomplikovaly v roce 2014 kroky turecké vlády, které byly v rozporu se základními evropskými hodnotami ('Vztahy EU a Turecka', 2016). EU slíbila, že přístupové rozhovory obnoví, pokud Turecko zajistí své hranice kvůli přílivu nelegálních migrantů vstupujících do Evropy přes Turecko, a pomůže tak při zvládnutí migrační krize. Dohoda spočívala v tom, že všichni nelegální migranti, kteří se snažili dostat na řecké ostrovy, měli být vráceni zpět do Turecka. Aby Turecko tuto situaci zvládlo, dostalo od EU 6 miliard eur ('Vztahy EU s Tureckem', 2020). Turecko se díky dohodě s EU z roku 2016 stalo hrázi před nekontrolovaným přílivem uprchlíků do Evropy, a proto několik evropských zemí zastávalo názor, že by přístupové rozhovory s Tureckem neměly být pozastaveny⁶ ('Turecku se uzavírá cesta ...', 2018).

Po pokusu o vojenský převrat v roce 2016 nastaly masivní represe vůči vládním oponentům a čistky v mnoha oblastech; armádě, policii, médiích nebo ve školství. Pokus o puč představoval tedy ideální příležitost k posílení vlastních pravomocí a nárůstu nacionalismu (Plevák, 2019). Euro-turecké vztahy se tak od roku 2016 zhoršily. Za nouzového stavu bylo vydáno 36 vyhlášek omezujících určitá občanská a politická práva. Více než 152 tisíc civilních úředníků – akademických pracovníků, učitelů, policistů, zdravotních pracovníků a soudců bylo zadrženo a více než polovina z nich byla zatčena z obvinění z terorismu. Po uplynutí výjimečného stavu přijal turecký parlament zákon, který zachoval mnoho prvků z nouzového stavu po dobu dalších tří let. Zákony se týkaly omezení některých základních svobod, zejména umožnění propuštění státních zaměstnanců, omezení svobody pohybu a shromažďování nebo rozšiřování vládních pravomocí. Pokud chce Turecko svou cestu do Unie úspěšně dokončit, potom by se nemělo pokoušet kodaňská kritéria obejít a žádat o přijetí za „zvláštních“ podmínek, než za kterých byly přijaty ostatní asociované státy (Yusuf, 2016).

⁶ Postup pozastavení přístupových rozhovorů s EU je stanoven v článku 5 vyjednávacího rámce pro Turecko. To stanovuje, že v případě vážného a trvalého porušování hodnot může Komise, buď z vlastního podnětu, nebo na žádost jedné třetiny členských států, doporučit pozastavení přístupových jednání a navrhnout podmínky pro jejich případné obnovení. V roce 2016 pak poslanci EP vyvolali hlasování o zmrazení vztahů Unie s Tureckem. Pro pozastavení jednání hlasovalo 479 europoslanců, proti bylo pouze 37 a 107 členů parlamentu se zdrželo hlasování, toto usnesení však není právně závazné ('Freeze EU accession ...', 2016).

V roce 2018 Evropská rada uvedla, že se Turecko od Evropské unie a Evropy čím dál víc vzdaluje a přístupové rozhovory s Tureckem se tak zastavily. Za tímto rozhodnutím stojí zejména zhoršení turecko-německých vztahů, vztahy Turecka s okolními zeměmi obecně a nepřestávající porušování lidských práv a svobod a práv menšin (Michael, 2018). Po zastavení přístupových rozhovorů s Tureckem klesla podpora pro vstup do Unie očima i veřejnosti (Weise, 2016).

Z celkových 35 kapitol přístupových rozhovorů jich bylo doposud otevřeno pouze 16, z nichž pouze jedna byla zdárně ukončena ('Přehodnocování vztahů s Tureckem', 2020). Turecko i nadále zůstává pro EU klíčovým partnerem v mnoha oblastech, jako je obchod, energetika, doprava, bezpečnost a migrace, ale otevírání nových kapitol přístupových rozhovorů v blízké době neplánuje. Podle tureckého šéfa diplomacie je však Turecko stále připraveno splnit všechny podmínky a standardy. Přestože se Turecko v mnoha ohledech západnímu světu blíží, stále některé podmínky členství nesplňuje, a proto o jeho vstupu do EU v nejbližší době hovořit nemůžeme. Nelze ovšem vyloučit to, že Turecko jednou do Unie vstoupí ('Přístupová jednání ...', 2019). Hlavní důvody, které stály za tím, že Unie doposud Turecko nepřijala jako svého plnohodnotného člena, vyplývají z teoretické části práci, zejména tedy z kapitol zabývajících se žádostí o vstup do EU či hodnotících zpráv Evropské komise, od zahájení přístupových rozhovorů s Tureckem do posledních let. Argumentů, proč Turecko i po několika letech stále setrvává pouze se statutem kandidátské země, je několik – a to od demografických po politické.

Nejčastějším důvodem je značná odlišnost Turecka od Evropy a jejího národa. Přibližně 99 %, tedy drtivá většina, tureckých obyvatel vyznává islám, kdežto Evropané se hlásí převážně ke katolické církvi nebo je bez vyznání. Ideou evropské integrace byla myšlenka sjednocení Evropy založené na sdílení společných hodnot, vycházejících ze společných křesťanských základů. I přesto, že Turecko přijalo ve své legislativě řadu změn, stále patří k zemím, kde dochází k porušování lidských práv a svobod, k pohlavní nerovnosti a k diskriminaci menšin, tedy k porušování základních hodnot, na které je Unie postavena (Šlechta, 2007). Z ekonomického hlediska by vstup Turecka do EU znamenal velkou zátěž pro celoevropské hospodářství. I přes značné pokroky země bylo například HDP v roce 2010 zhruba pětkrát nižší než HDP Německa. Při své velikosti by tak Turecko spotřebovalo obrovské množství finančních prostředků z fondů Unie,

kteře jsou určeny na pomoc méně rozvinutým zemím. Mimo to je evropský pracovní trh otevřen volnému pohybu zboží, kapitálu a osob, s přílivem levné (turecké) pracovní síly by se evropský pracovní trh mohl dostat do neřešitelných problémů. Této skutečnosti se obávají zejména ekonomicky vyspělé země jako Německo, Francie nebo Nizozemsko. Turecko by se mohlo také během několika let stát nejlidnatější zemí EU, a pokud by měl být zachován princip proporcionality zastoupení v evropských institucích, došlo by k tomu, že by Turecko mělo stejný počet zástupců jako například Francie nebo Německo (Tuček, 2011).

Podle výsledků průzkumu z roku 2019 má více jak polovina procent z dotazované turecké veřejnosti nedůvěru v Evropskou unii a neslučuje se s kroky EU.

Názor na směřování EU		
Odpověď:	Počet	Procento dotazovaných
Věci se ubírají správným směrem	313	31,1
Věci se ubírají špatným směrem	531	52,7
Ani jedno ani druhé	55	5,5
Neví	109	10,8
Celkem:	1 008	100,00

Tabulka 1: Názor na směřování EU

Důvěra v EU		
Odpověď:	Počet	Procento dotazovaných
Důvěřuje	263	26,1
Nedůvěřuje	632	62,7
Neví	113	11,2
Celkem:	1 008	100,00

Tabulka 2: Důvěra v EU

Výsledky průzkumu v obou případech tak ukázaly, že více jak polovina turecké veřejnosti nezastává podporu pro vstup do Unie. Průzkum byl proveden v roce 2019 prostřednictvím specializovaných databází průzkumu veřejného mínění Eurobarometr (Eurobarometr, 2019). Naproti tomu výsledky dalšího průzkumu ze stejného roku, který se zaměřil na vnímání Evropské unie očima 14

členských zemí, ukázal, že více jak polovina dotazovaných států jsou spíše proevropské. Výzkum byl proveden v roce 2019 prostřednictvím Spring 2019 Global Attitudes Survey. Celkový počet respondentů není znám (Wike et al., 2019). V průzkumu je zahrnuto také Spojené Království, které v současné době již členem Unie není. Tam se rozdíl vnímání EU lišil pouze v 10 % dotazovaných. Mezi zeměmi s vyšším procentem negativního vnímání EU je i Česká republika, kde se také v poslední době diskutovalo o možném vystoupení z EU.

Země:	Euroskeptické	Proevropské
Polsko	14 %	84 %
Litva	12 %	83 %
Bulharsko	20 %	77 %
Švédsko	26 %	72 %
Slovensko	26 %	70 %
Německo	28 %	69 %
Maďarsko	25 %	67 %
Španělsko	33 %	66 %
Nizozemí	34 %	66 %
Itálie	38 %	58 %
Spojené království	44 %	54 %
Řecko	44 %	53 %
Česká republika	43 %	52 %
Francie	47 %	51 %

Tabulka 3: Proevropské vs Euroskeptické státy EU

Důvodem, proč zde výsledky průzkumu uvádím, je poukázat na vnímání EU očima turecké veřejnosti, jakožto země, jejíž zájem je do Unie vstoupit, versus vnímání EU očima členských států. Z porovnání tedy vyplívá, že vybrané členské státy jsou spíše proevropské – některé ve větší míře, jiné v menší, naproti tomu v Turecku více jak polovina tamních obyvatel k Evropské unii zastává spíše negativní postoj.

2 Metodologie

Metodologie práce v oblasti zkoumání hodnot Evropské unie a jejich aplikování na příkladu Turecka jako kandidáta na členství, se orientuje v mezích kvalitativního výzkumu. Využita je kvalitativní obsahová analýza, jelikož nejprve budou jednotlivé dokumenty analyzovány a následně relevantní pasáže přiřazeny k jednotlivým hodnotám. Předpokladem je, že Evropská unie, jakožto aktér mezinárodních vztahů a samostatně fungující regionální organizace, konstruuje hodnotový obraz o sobě samé. Podle Hendla a jeho interpretace metod a aplikace kvalitativního výzkumu, je tento obraz získáván průběžným mapováním dané problematiky se zaměřením na to, jak jednotlivci nebo skupiny nahlízejí, chápou a interpretují svět (Hendl, 2016, p. 48). V práci bude sledováno, zdali Turecko naplňuje hodnoty EU, které jsou formulovány v Lisabonské smlouvě a Listině základních práv Evropské unie, coby základních dokumentů EU. Data budou vycházet ze situačních zpráv Evropské komise (country report) vybrané země, rozšířeny o informace z celostátních médií, které se danou problematikou zabývají, za účelem doplnění situačních zpráv a unijních hodnot podle Listiny základních práv EU (zejména o kontext událostí, jež situační zprávy zachycují).

Pro účely výzkumu byly vybrány dvě poslední situační zprávy vydané Evropskou komisí, jelikož jde o to zachytit co nejaktuálnější pohled Evropské unie na to, jaké hodnoty vyznává, resp. jaký hodnotový obraz ve vztahu k Turecku konstruuje. Sledovaným obdobím je tedy rok 2018, 2019 a první čtvrtina roku 2020. Ve zprávě se promítají i další roky, zejména z důvodu porovnání dat, čísel nebo pokroku, jehož země dosáhla, či pro doplnění kontextu událostí, jež situační zprávy zachycují. V rámci těchto dokumentů bude vyhledáváno a následně demonstrováno na konkrétních příkladech, na jaké hodnoty Evropská unie klade důraz, popř. jak velký, a jaké hodnoty Turecko z pohledu EU splňuje či nesplňuje.

3 Analýza

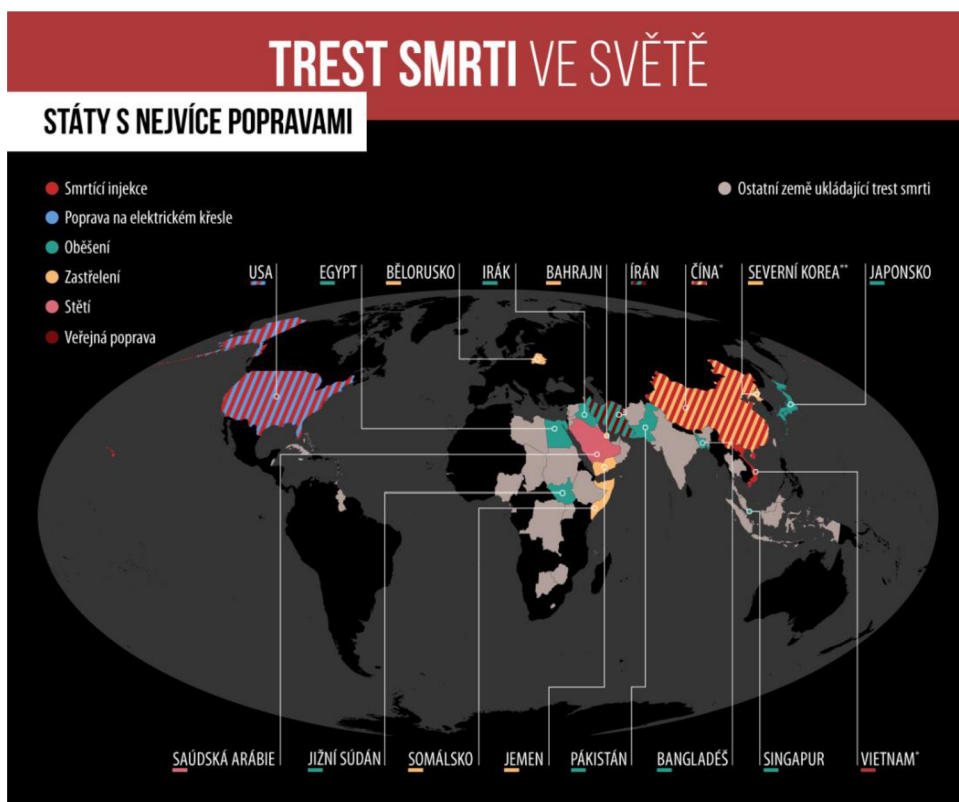
V analytické části bude sledováno, na jaké hodnoty klade EU v případě Turecka důraz, popř. jak velký. Dále pak to, jak vybraná země jednotlivé hodnoty z pohledu EU splňuje či nesplňuje. Vycházet přitom bude ze dvou nejaktuálnějších hodnotících zpráv o pokroku země, tj. zpráva Komise z roku 2019 a 2020. Plnění či neplnění těchto hodnot ze strany Turecka bude také proloženo tím, jak tyto hodnoty plní jiné státy Unie, nebo jak se k těmto hodnotám staví samotná EU. Protože, to, co Unie vyžaduje od ostatních členů, značí to, jaký hodnotový obraz vytváří o sobě samé. Kontext bude doplněn o informace z celostátních médií, které se danou problematikou zabývají, za účelem doplnění situačních zpráv Evropské komise a Listiny základních práv EU.

3.1.1 Lidská důstojnost

Podle kapitoly první Listiny základních práv Evropské unie platí, že: *„lidská důstojnost je nedotknutelná; je třeba ji respektovat, chránit a představuje skutečnou podstatu základních práv. Každý člověk má právo na život a nikdo tohoto práva nemůže být zbaven.“* Evropská unie patří mezi největší podporovatele v boji za zrušení trestu smrti a jinému nelidskému zacházení, včetně otroctví a nevolnictví, uložení nucených a povinných prací, a toto chování je tak neslučitelné se členstvím v Unii (Listina základních práv EU, 2012).

K roku 2019 trest smrti zrušilo 142 zemí, stále jej však praktikuje 56 zemí a do roku 2004 byl vykonáván i v Turecku. Zhruba 86 % všech zaznamenaných poprav v roce 2019 bylo na základě dat Amnesty International provedeno ve 4 zemích – Íránu, Saúdské Arábii, Iráku a Egyptě. Čili státy mimo Evropu a Evropskou unii. Jedinou evropskou zemí, která trest smrti dodnes praktikuje je Bělorusko. Evropská unie už od počátku integrace směřovala na západ, tedy k vyspělým zemím. Naproti tomu Spojené Státy, jakožto velmoc západu, patří do zemích s jedním z nejvyšších výskytů trestů smrti a proti jeho zrušení je silný odpor. Podle dostupných dat AI byly poslední případy provedení trestu smrti v evropských zemí, které vstoupily do Evropské unie, v 90. letech minulého století, čímž byly pobaltské státy. Všechny země Evropské unie trest smrti zrušily v souladu s Evropskou úmluvou o lidských právech. Poslední zrušení trestu unijní zemí, bylo Lotyšsko, a to poměrně nedávno – v roce 2012, přičemž do EU

vstoupilo společně s velkou vlnou rozšíření v roce 2004 ('Trest smrti v Evropě', 2020). Turecko trest smrti oficiálně zrušilo, jeho vykonání se tak neslučuje se zákonem, ale po vojenském puči, vyvolaném v roce 2016, však možná spěje k jeho znovuzavedení (čt24, 2016). Pokud by země trest smrti znovuzavedlo, tak podle Evropské komise, nemůže počítat se členstvím v EU ('Turecko spěje ke ...', 2016). Některé země totiž byly do Unie přijaty i ve stavu, ve kterém jejich právní řád trest smrti nezrušil, avšak poslední potvrzené případy poprav byly zaznamenány v minulém století, kdežto v Turecku tresty smrti přetrvávaly i v posledních letech tohoto století.

Obrázek 1: Trest smrti ve světě ('Trest smrti v Evropě', 2020)

Kromě úmyslného zbavení života, mučení a podrobení nelidskému zacházení je zakázán obchod s lidskými bytostmi. Obchod s lidmi je však zločin, který je těžké odhalit. Podle údajů Evropské komise za rok 2012 až 2014 bylo z 21 milionů odhadového počtu obětí nucených prací zjištěno přes 60 tisíc obětí, z čeho 51 % byly ženy, 21 % muži, 20 % dívky a 8 % chlapci, přičemž 65 % obětí jsou občané EU. V rámci Evropské unie bylo v letech 2013 a 2014 zaznamenáno přes 15 tisíc obětí. 67 % těchto obětí tvořilo sexuální vykořisťování, které je z 95 % páčáno na ženách, zatímco například do nucených prací jsou ze 74 % nuceni muži. Skutečná čísla ale mohou být mnohem vyšší. Nejvíce obětí v rámci EU

pochází z Rumunska, Bulharska, Nizozemska, Maďarska a Polska ('Obchodování s lidmi', 2017).

Turecko je však zemí, kde jsou muži, ženy i děti vystavené obchodování s lidmi, a to převážně za účelem sexu nebo práce (Commission staff working document, 2019). Podle statistiky ministerstva spravedlnosti bylo v zemi nahlášeno 1 618 osob obviněných ze špatného zacházení, z nichž bylo v roce 2019 odsouzeno pouze 320. Celkově beztrestnost a nedůvěryhodnost vyšetřování hlášených případů, ať už přímo vražd nebo špatného zacházení, je nadále vážným problémem (Commission staff working document, 2020).

K první polovině roku 2020 činil počet vězňů 249 600, přičemž kapacita je 236 755. Toto číslo však zahrnuje, jak odsouzené vězně, tak neodsouzené. Mezi nimi je zadrženo i 2 500 dětí. Podle ministerstva spravedlnosti je 13 % z celkové vězeňské populace zadrženo na základě obvinění z terorismu. Právě ve věznicích často dochází k porušení lidských práv – odepření přístupu na lékařskou péči, mučení, špatné zacházení. Vězni uvedli, že většina jejich stížností nebyla ani vyřešena. Podle dostupných zpráv za rok 2017 až 2019 ve věznicích zemřelo 73 lidí, z nichž bylo 39 nemocných vězňů, přičemž zavinění druhé osoby na jejich smrti nebylo nijak dokázáno (Commission staff working document, 2020).

3.1.2 Svoboda

Svoboda zahrnuje svobodu pohybu, jež dává občanům právo svobodně se pohybovat a pobývat na území Unie, a svobodu jednotlivce, mezi níž patří respektování soukromého života, svobody myšlení, náboženského vyznání, shromažďování, projevu a informací (Listina základních práv a svobod, 2012).

Každý člověk má právo zastávat názory a přijímat či šířit informace bez zásahu státní moci. Svoboda médií a jejich pluralita musí být respektovány. Právní rámec nezaručuje svobodu projevu v médiích a na internetu. Omezující opatření přijatá během a po nouzovém stavu byla v mnoha případech nepřiměřená a znamenala negativní dopad na média a celou společnost. Turecký zákon exekutivě umožňuje blokovat internetové stránky a online obsah i bez soudního příkazu. Údajně se odhaduje, že bylo zakázáno 170 tisíc internetových stránek a velké množství pracovníků médií bylo propuštěno. Silný tlak na média pokračoval stejně jako v předchozích letech zatýkáním, zadržováním, stíháním a

propouštěním pracovníků sdělovacích prostředků. Systém trestního soudnictví umožnil rozsáhlé stíhání a uvěznění novinářů obviněných z terorismu, urážky veřejných činitelů, anebo spáchání zločinů proti státu. V únoru 2019 bylo zadrženo odhadem 160 novinářů. Právo na spravedlivý proces a respektování zásad presumpce nevinny nebylo vždy zajištěno. Nouzová opatření vedla k uzavření velkého počtu médií. Díky nárůstu cen papíru musela některá média pozastavit publikování a výsledkem se tak stala vyšší nezaměstnanost novinářů. Žurnalistika je v Turecku stále více nejistá profesí, kterou ovlivňuje nízká mzda a zejména bezpečnostní riziko týkající se soudního a trestního stíhání. Podle doporučení EK by mělo Turecko zajistit, aby stávající právní předpisy, zejména protiteroristický zákon, trestní a internetový zákon, byl revidován tak, aby vyhovoval evropským normám a byl implementován takovým způsobem, který neomezuje svobodu projevu a zajišťuje přiměřenost a rovnost před zákonem (Commission staff working document, 2019).

Legislativa a její provádění v oblasti dodržování svobody shromažďování a sdružování není v souladu s evropskými hodnotami, a rovněž není ani dodržována tureckou ústavou. Nařízení přijatá v říjnu 2018, které ukládá sdružením povinnost zveřejnit všechny své členy, jsou problematická a jedná se o porušení ústavních záruk, jako jsou svoboda shromažďování a sdružování a právo na soukromí. Zatímco řada vzpomínkových akcí a setkání byla povolena, mnoho jiných akcí a demonstrací týkajících se například kurdské otázky nebo organizovaných opozičních skupin byly z bezpečnostních důvodů zakázány. Účastníkům nepovolených akcí byla uvalena sankce, čímž stát opět omezil jednu ze základních hodnot EU – právo na svobodu shromažďování. Toto právo rovněž zasáhl zákaz všech LGBT činností, což oslabilo viditelnost této komunity. Tyto aktivity mohou být vykonávány pouze neformálně a v uzavřených prostorech (Commission staff working document, 2019). Ani zpráva za další rok nezaznamenala v oblasti lidských svobod žádné změny a problémy zůstávají nadále stejné (Commission staff working document, 2020).

Současná epidemická situace COVID-19 vyvolává také značné debaty o tom, zda jednotlivá opatření jsou či nejsou v rozporu s lidskými právy, které garantuje Listina základních práv a svobod. Reakce a opatření na tuto globální pandemii mají totiž potenciál ovlivnit lidská práva a svobody milionů lidí. Každý člověk má právo svobodně se pohybovat a pobývat na území Unie. Karantény,

kteřé toto právo omezují, mohou být podle mezinárodního práva odůvodněné pouze za předpokladu, že jsou přiměřené, časově vázané, přísně nezbytné, dobrovolné a uplatňované nediskriminačním způsobem. Práva osob musí být respektována a chráněna, musí být zajištěna zdravotní péče, přístup k potravinám a dalším potřebám. Mezinárodní organizace Amnesty International varuje před stále výraznějším omezováním základních práv v Evropě v době korona virové krize. Některá opatření v boji proti COVID-19 jsou totiž nezbytná, na druhou stranu je některé vlády pandemie využívají ('Reakce na COVID-19', 2020).

Za zmínku stojí také, že podle Listiny základních práv EU má každý člověk právo na svobodu rozhodování a respektování soukromého života. V Polsku, jakožto jedné ze zemí EU, prošel zákon o úpravě pravidel umožňujících potrat pro ženy. Ty ho teď smějí podstoupit pouze v případě ohrožení zdraví a života nebo v případě znásilnění či incestu. Když odhlédneme od toho, že je Polsko silně náboženskou – křesťanskou zemí, tak je toto rozhodnutí do značné míry porušení svobod jednotlivce, který má právo se v jakékoli situaci svobodně rozhodnout a místo toho jsou mu vnucovány tradiční, konzervativní zájmy společnosti ('Polsko žije v minulém století', 2021).

3.1.3 Rovnost

„Všichni občané mají před zákonem stejná práva. Zásada rovnosti obou pohlaví tvoří základ všech evropských politik i evropské integrace a uplatňuje se ve všech oblastech. Je zakázána jakákoli diskriminace, zejména na základě pohlaví, rasy, barvy pleti, etnického či sociálního původu, geneticky daných vlastností, jazyka, náboženského vyznání či přesvědčení, politického či jiného smýšlení, příslušnosti k národnostní menšině, majetku, původu, postižení, věku či sexuální orientace.“ (Listina základních práv EU, 2012). Právní předpisy o trestné činnosti z nenávisti nejsou v souladu s mezinárodními právními předpisy a nezahrnují trestné činy z nenávisti založené na sexuální orientaci. Zásada nediskriminace není v tureckém zákoně dostatečně chráněna, v praxi ani plně vymáhána. Genderová nerovnost stále existuje v oblastech, jako je rozhodování, zaměstnání, vzdělání anebo zdraví. Vláda podnikla několik pozitivních kroků v oblasti vzdělání, zaměstnanosti a páchaného násilí na ženách, nicméně tyto akční plány nebyly plně implementovány a stále se objevují stereotypní pohledy

na genderové role. „*Rovnost mezi muži a ženami musí být zajištěna ve všech směrech, včetně zaměstnání, práce a odměny za ni. Princip rovnosti nebrání tomu, aby byla zachována či přijata jistá opatření stanovující zvláštní výhody ve prospěch menšinově zastoupeného pohlaví.*“ (Listina základních práv EU, 2012). Výrazným problémem nerovnosti mezi muži a ženami je nízká účast žen v pracovní síle. Ta je způsobena rozdíly především v odměňování a také nedostatkem institucí a služeb pro péči o děti, nemocné, nebo starší osoby, o které ženy, díky genderové zaujatosti, musejí pečovat (Commission staff working document, 2019). Diskriminace na základě pohlaví ovšem není vůbec ojedinělá a je spíše celosvětovým problémem.

V oblasti práv dítěte nebylo ani v jedné ze sledovaných zpráv dosaženo žádného pokroku. Země se dále potýká s problémy dětské chudoby, násilím na dětech, nedostatečným vzděláním, nucenými sňatky či dětskou prací (Commission staff working document, 2020).

Podle článku 26 Charty základních práv EU: „*Unie uznává a respektuje právo postižených osob na opatření, která mají za cíl zajistit jim nezávislý život, společenskou a profesní integraci a účast na životě společnosti.*“ (Listina základních práv EU, 2012). Je třeba rozšířit služby, které podporují zaměstnanost osob se zdravotním postižením (Commission staff working document, 2019).

Další diskriminací je rozdílný přístup k osobám na základě sexuální orientace. Činnosti komunity lesbiček, gayů, bisexuálů a transgender osob, zkráceně LGBT, byly zakázány nebo pozastaveny a smějí probíhat pouze neformálně a v uzavřených prostorech. Nenávistné projevy vládních činitelů a médií proti této komunitě nejsou účinně stíhány, neboť jsou často pod záštitou svobody projevu (Commission staff working document, 2019).

Vážným problémem zůstávají nenávistné projevy a hrozby mířené proti menšinám, resp. proti národním, etnickým a náboženským skupinám. Například Romové obecně žijí ve velmi špatných podmínkách. Často jim nejsou poskytovány základní služby, jsou závislí převážně na sociálních dávkách – míra zaměstnanosti romských občanů se totiž pohybuje kolem 31 %. Romské děti trpí významnou úrovní deprivace a chudoby. Mnoho mladých romských rodin dostává falešné zprávy o mentálním postižení jejich dítěte, které tak musí navštěvovat speciální školy, což jim ubírá právo na patřičné vzdělání a vyhlídky na budoucí zaměstnání (Commission staff working document, 2020). Romové bývají

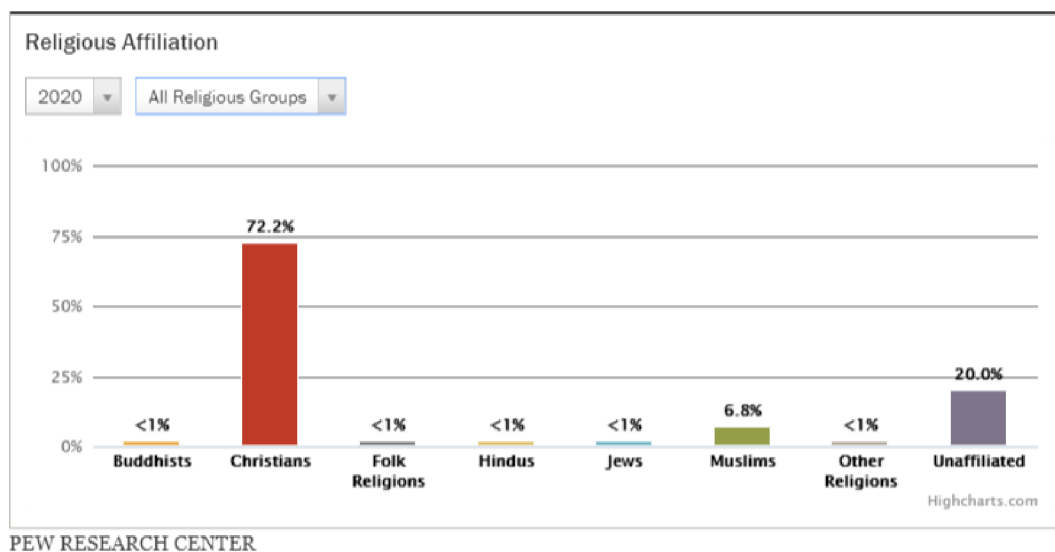
diskriminování nebo znevýhodňování i v dalších zemích a není to vůbec problém jenom Turecka. Amnesty International v poslední době kritizuje například Českou republiku – člena EU, za diskriminaci Romů, a to zejména v oblasti bydlení a vzdělávání ('AI kritizuje ČR ...', 2020).

Pokud jde o kulturní práva, pozitivním krokem se stalo umožnění používání na veřejnosti, školách nebo v institucích jiného jazyka, než je turečtina. Zde šlo převážně o Kurdskou menšinu a používání kurdštiny, pro které jsou ale i přes to značná omezení. Komise ve svých zprávách doporučuje mimo jiné upravit například školní učebnice tak, aby byly odstraněny všechny diskriminační prvky, protože pokud je určitá diskriminace společností tolerována a brána za „normální“ a přirozenou, těžko se její odstranění vynucuje, když podstata nediskriminace není chráněna zákonem ani plně prosazována v praxi. Unie respektuje kulturní, náboženskou a jazykovou rozmanitost (Commission staff working document, 2019).

Ačkoli se Evropská unie zakládá na svobodě náboženského vyznání a nepřipouští proti němu žádnou diskriminaci, Evropa, jakožto prostředí, ve kterém EU funguje, sdílí a uznává společné hodnoty, které ovlivňují zásady a fungování i této regionální organizace. Hodnoty vycházejí ze společných křesťanských základů, které se podílely na formování západní civilizace a křesťanství tak zůstává tím nejdominantnějším náboženstvím v Evropě, byť samozřejmě existují značné rozdíly mezi jednotlivými zeměmi. Na druhé straně od spíše křesťanské Evropské unie leží Turecko, kde se jeho převážná většina (přibližně 98 %) hlásí k islámu, který je mimo jiné státem de facto podporován, a který je v naprostém rozporu s křesťanskými hodnotami, tedy i v rozporu se samotnou EU (Perchoc, 2020). Ta hlásá, že všichni jsme si rovni, všichni máme stejná práva a nepřipouští žádnou diskriminaci, neboť zásada rovnosti tvoří základ všech evropských politik a je uplatňována ve všech oblastech. Naproti tomu islám je založen na úplně odlišných hodnotách, ve kterých jsou pro nás Evropany zásadně porušována lidská práva, přesněji co se týká postavení a zacházení s muslimskými ženami nebo náboženskými a etnickými menšinami. Jeden z předních a největších politologů přítomnosti, Giovanni Sartori, se domníval, že islám nelze žádným způsobem integrovat do evropské tradice, neboť se nevyvíjí a evoluce není schopna – jde o teokratický monoteismus zcela nekompatibilní s tím západním.

Západní společnost je totiž založena na suverenitě lidu, kdežto islám na suverenitě jedné osoby, a to Alláha ('Sartori: Islám ...', 2017).

Na znázorněném grafu vidíme procenta evropského obyvatelstva hlásících se k určité víře. Výsledky jsou za rok 2020 a je v něm obsaženo vícero náboženství. Nás však zajímá červená stupnice, která potvrzuje dominanci spíše křesťanské Evropy, jak bylo demonstrováno výše. Muslimskou část evropského obyvatelstva tvoří oproti křesťanství menšina (zelená stupnice). Ve srovnání s údaji 10 let zpět, tedy před vypuknutím velké migrační krize, výsledky zaznamenaly nárůst 1 % muslimského obyvatelstva a 2% úbytek lidí, hlásících se ke křesťanství. S přílivem migrantů tak v Evropě stoupá počet lidí hlásících se k islámu. Zde se nabízí, jak se tato čísla budou měnit v následujících letech a zda může příliv migrantů do Evropy ohrozit Evropskou unii a její hodnoty, na kterých je postavena. Tato otázka však zůstává prostorem pro další výzkum (Global Religious Futures, n.d.).

⁷ Graf 1: Náboženství v Evropě (Global Religious Futures, n.d.)

3.1.4 Demokracie

Podle expertů je zárukou míru demokracie. Vědecké důkazy týkající se konfliktů v minulosti ukazují, že demokratické národy mívají daleko menší sklony k válčení. Fungující demokracie se také ve srovnání s jinými formami vlády nejlépe osvědčily při prosazování lidských práv (Zamfír, I. & Dobрева, A., 2019).

⁷ Graf znázorňuje náboženskou příslušnost v Evropě za rok 2020. Hodnotami jsou zleva: Budhismus, Křesťanství, Lidová náboženství, Hinduismus, Judaismus, Jiná náboženství a Lidé bez vyznání. Číselné údaje jsou uvedeny v procentech.

„Fungování Unie je založeno na zastupitelské demokracii. Občané EU, kteří plní podmínky pro získání aktivního či pasivního volebního práva, mají právo volit své zástupce ve volbách do Evropského parlamentu nebo v těchto volbách kandidovat.“ (Listina základních práv EU, 2012). Mimo voleb do EP tento princip demokracie platí i pro jakékoli jiné volby, jež jsou hlavním mechanismem zastupitelské demokracie. Občané tak při volbách předají některé své pravomoci svým zástupitelům, které za ně v důležitých otázkách rozhodují. Demokratické volby probíhají ve všech členských státech EU, a to na základě rovného, tajného a všeobecného práva⁸.

Změny tureckého volebního zákona, které podstatně změnila pravidla volebního a kampaňového procesu, jsou však v rozporu s principem demokratických voleb. Jedna z nových změn volebního zákona umožnila politickým stranám vytvořit spojenecké aliance. Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě dospěla k závěru, že volby byly vedeny řádným způsobem a nabídly voličům skutečnou volbu, resp. každý volič mohl svobodně volit dle svého uvážení. Politické strany však nekonkurovaly stejným základem a EU tak není přesvědčena, že má Turecko v současné době svobodné a spravedlivé volební prostředí, které je nezbytné pro skutečné demokratické volby v souladu s evropskými hodnotami a zásadami. To se týká také například vysoké volební klauzule (10 %) pro kandidátské politické strany nebo nízkého zastoupení žen, které mají stále v politickém životě nedostatečné zastoupení. V posledních parlamentních volbách bylo mezi politickými kandidáty zastoupeno 20,5 % žen, z nichž se 17,3 % dostalo do parlamentu, což je proti evropskému průměru stále málo (Commission staff working document, 2019). Stejně informace zmiňuje Komise i v situační zprávě z roku 2020.

V komunálních volbách v roce 2019 vláda na jihovýchodě Turecka odvolala 47 demokraticky zvolených starostů, a to především na základě údajného propojení osob s teroristickými organizacemi. Všichni kandidáti však byli před volbami proti této skutečnosti řádně prověřeni. Tímto krokem vláda tedy zpochybnila demokracii voleb v zemi (Commission staff working document, 2019).

⁸ rovné – každý občan disponuje stejným počtem hlasů, přičemž každý hlas má stejnou váhu; tajné – každý občan volí sám za sebe, anonymně a nikdo se nemůže dozvědět, jak kdo volil; všeobecné – volit může každý občan, jenž je oprávněn volit

V roce 2017 došlo ke změně politického systému – z parlamentarismu, jenž je typický pro evropské země, na systém prezidentský. Nový systém odstranil systém brzd a rovnováh, jenž existoval dříve. Tento systém zajišťuje rovnováhu v dělbě moci tak, aby „*žádná ze složek státní moci nezískala výsadní postavení a neohrozila demokratickou povahu politického zřízení*“ (‘Brzdy a rovnováhy’, n.d.). Jeho zrušením se tak posílily prezidentské pravomoci, a naopak se oslabila role parlamentu, která už tak byla slabá. Prezident nově mohl rozhodovat o věcech, které dosud nebyly jeho v pravomocech, nebo které požadovaly minimálně schválení jiným orgánem. Po vstupu platnosti změny politického systému prezident jmenoval místopředsedu a několik ministrů bez jakéhokoli schválení parlamentem, návrhu nebo slyšení, což má podle EU negativní dopad na demokracii v zemi. Dále také ústavní rámec definuje legislativní oblasti, které zůstávají výsadou parlamentu. Tato zásada však nebyla vždy respektována. Nový prezidentský systém zrušil v zemi několik funkcí státních a veřejných činitelů, jako například funkci předsedy vlády a dalších funkcí (Commission staff working document, 2019).

Změna politického systému podle EU představuje nebezpečný krok zpět od přiblížení k demokracii západního světa. Komise poznamenala, že nouzový stav v zemi neposkytoval řádné demokratické prostředí, zejména kroky týkající se zadržování členů politické opozice a narušení zásady demokratického hlasování ve volbách, které umožňuje právo tajného hlasování. Tradiční nástroje kontroly exekutivy ze strany parlamentu, jako je například hlasování o důvěře, již v prezidentském systému nejsou možné. Komise dospěla k závěru, že ačkoli má každý stát právo zvolit si vlastní politický systém, toto právo není bezpodmínečné. Předně musí být respektovány pravomoci jednotlivých mocí ve státě a nezávislost soudnictví v rámci právního státu zabudována do politického systému (Commission staff working document, 2019). Stejně informace se objevují i ve zprávě Komise z roku 2020. Tudíž ani v tomto kroku nedošlo v zemi k žádnému pokroku.

Demokracie se mimo voleb vyznačuje svou občanskou společností. V Turecku však neexistují žádné komplexní vládní strategie pro spolupráci s občanskou společností – absence koordinačního orgánu pro monitorování, žádné fiskální pobídky pro organizaci občanské společnosti. Posílená a různorodá občanská společnost je klíčovou součástí každého demokratického systému a

měla by být státními institucemi uznána. Právě Turecká občanská společnost zásadním způsobem přispívala ke klíčovým výzvám, jimž Turecko v EU čelí. Jde zejména o oblasti vzdělávání, zrovnoprávnění žen, zvyšování povědomí o etnické a sociální toleranci, oblast lidských práv nebo podpora uprchlíků. Případ obvinění Osmana Kavaly, předního obránce lidských práv, který byl zadržován déle než rok bez obvinění spolu s dalšími 15 aktivisty za lidská práva, je hluboce znepokojující (Commission staff working document, 2019). Zatýkání aktivistů a obránců lidských práv mělo odrazující účinek na práci a aktivitě občanské společnosti, jakožto znaku demokracie (Commission staff working document, 2020).

I přesto, že má vláda legitimní právo bojovat proti terorismu, je rovněž odpovědná zajistit, aby tyto kroky byly v souladu s právním státem a lidskými právy – tedy v souladu s hodnotami, které konstruuje EU. Protiteroristická opatření tak musí být přiměřená. Organizace pro lidská práva a opoziční strany ohlásily závažné porušování lidských práv bezpečnostními silami během bezpečnostních operací, včetně údajných případů mučení, špatného zacházení, svévolného zatýkání a porušení procesních práv (Commission staff working document, 2019). K pokroku země nedošlo ani v dalším roce.

3.1.5 Právní stát

Právní stát je jednou ze základních hodnot, které EU konstruuje. „*EU je založena na zásadách právního státu. Veškerá její činnost se odvíjí od smluv, se kterými členské státy vyslovily dobrovolný a demokratický souhlas. Právo a spravedlnosti zajišťuje nezávislé soudnictví. Soudní a výkonná moc jsou vázány zákonem, zákonodárna moc ústavou. Občanská společnost je rovným partnerem státu. Členské státy svěřily konečnou jurisdikci Soudnímu dvoru EU, jehož rozhodnutí musí všechny členské země dodržovat.*“ (Listina základních práv a svobod EU, 2012). I přesto mají některé státy, které se k dodržování právního státu a jiných hodnot podepsaly, problémy s jeho dodržováním. Evropská unie se tak snaží každým rokem nalézt efektivní cestu, jak ochranu právního státu nebo dalších hodnot, zajistit. Aby byla EU schopna tuto efektivní cestu využít a dostatečně reagovat na jakákoli porušení právního státu, musí Komise plně využívat svých vynucovacích prostředků pro jejich dodržování (Zichová, 2020).

V případě sledování pokroku a dodržování unijních hodnot u kandidátských zemí vydá Komise každý rok v hodnotících zprávách seznam opatření a doporučení, které by měla země přijmout a implementovat je do svého právního rámce. Tento krok však EU ze strany Turecka v některých případech postrádá. Při pokusu o politický převrat v roce 2016 bylo mimo jiné propuštěno a odvoláno 30 % soudců a státních zástupců. Politický tlak na soudce a státní zástupce má i nadále významný negativní dopad na nezávislost a celkovou kvalitu a efektivitu soudnictví. V nadcházejícím roce by tak Turecko mělo zejména vytvořit politické a právní prostředí a obnovit nezbytné podmínky k zajištění nezávislosti, nestrannosti, odpovědnosti, kvality a profesionality soudnictví v souladu s evropskými normami. EU opakovaně kritizovalo Turecko za porušení práva na spravedlivý proces, zejména z důvodu nedodržení procesních pravidel (Commission staff working document, 2019). Podle hodnotící zprávy z roku 2020 Turecko nerealizovalo žádné doporučení z předchozích zpráv. Od pokusu o vládní převrat bylo propuštěno celkem 4 399 soudců a státních zástupců, přičemž v roce 2019, po ukončení krizového stavu, nebyla žádná z těchto funkcí obnovena (Commission staff working document, 2020). Nezávislost justice je podle Amnesty International ohrožena například v Polsku (zemí Evropské Unie), kde vládnoucí strana podnikla kroky směrem ke kontrole soudů a jednotlivých soudců, kteří byli za svůj nesouhlas s vládní politikou vystaveni pomlouvačné kampani a byla jim upírána základní práva. Obavy o nezávislost justice jsou také v případě Maďarska, Rumunska a Turecka (Zichová, 2020).

Dalším předmětem problému zůstává korupce v zemi, kde nedošlo k žádné revizi protikorupčního rámce s cílem vyřešit jeho mezery. Korupce zůstala rozšířená a nadále vzbuzuje obavy. Případy korupčních obvinění jsou málokdy hlášeny a absence protikorupční strategie ukazuje nedostatek politické vůle proti ní bojovat (Commission staff working document, 2019).

V roce 2020 vydala Komise doporučení týkající se právního státu, kde by mělo Turecko zejména vytvořit politické a právní prostředí, které umožní soudnictví vykonávat nezávisle a nestranně při respektování evropských norem, v souladu se zaručenou nezávislostí soudů podle ústavy. Systém disciplinárního řízení revidovat tak, aby se řídil objektivními kritérii bez nepřiměřeného vlivu výkonné moci. Zajistit, aby všechna soudní řízení respektovala základní práva, včetně procesních práv, a to zejména co se týká presumpce nevin, práva na

obhajobu nebo práva na spravedlivý proces (Commission staff working document, 2020).

S porušováním práv vlády a principů právního státu má v EU problémy dlouhodobě například Polsko nebo Maďarsko, pochybnosti jsou také u Rumunska a České republiky (Zichová, 2020). Problémem je, že národní vlády neselhávají v dodržování základních unijních hodnot kvůli její neznalosti, nýbrž kvůli vědomé a autoritářské strategii převzetí moci a pouhá podpora právního státu tak nestačí (Hegedus, 2019).

3.1.6 Lidská práva

Lidská práva jsou chráněna Listinou základních práv EU. Týkají se práva nediskriminace z důvodu pohlaví, rasy nebo etnika, náboženského vyznání nebo přesvědčení, zdravotního postižení, věku nebo sexuální orientace. Dále práva na ochranu osobních údajů nebo práva na přístup ke spravedlnosti (Listina základních práv EU, 2012).

V roce 2018 Evropský soud pro lidská práva zjistil porušení lidských práv celkem ve 142 ze 146 projednávaných případech, které se týkaly zejména práva na spravedlivý proces, svobody projevu, práva na svobodu a bezpečnost, svobody shromažďování a sdružování, nelidského zacházení nebo zákazu mučení (Commission staff working document, 2019). Pro porovnání, za další rok, ESLP ze 113 projednávaných případů zjistil porušování lidských práv celkem v 97 případech týkajících se zejména svobody projevu, práva na svobodu a bezpečnost, ochrany majetku, práva na spravedlivý proces, nelidského zacházení, nerespektování soukromého života a práva na život. Během sledovaného období ESLP zaregistroval 6 717 nových žádostí. V lednu 2020 tak celkový počet projednávaných případů činil 7 107. V současné době existuje proti Turecku 410 případů porušování práv (Commission staff working document, 2020).

Okruh případu:	Počet případů za rok 2019		Počet případů za rok 2020	
Spravedlivý proces	41	1	13	3
Svoboda projevu	40	2	35	1
Svoboda a bezpečnost	29	3	16	2
Svoboda shromažďování	11	4	-	-

Nelidské zacházení	11	4	12	4
--------------------	----	---	----	---

⁹Tabulka 4: Projednávané případy za rok 2019 a 2020

Z tabulky tedy můžeme vidět, že největším problémem hlášených případů omezování lidských práv a hodnot byla zejména svoboda projevu. Podobné zastoupení mělo také dodržování lidské svobody a bezpečnosti nebo obecně špatné zacházení s lidmi.

Po dvou letech nouzového stavu v zemi došlo v oblasti lidských práv k výraznému zhoršení. Právní rámec zahrnuje obecné záruky úcty k člověku a základním právům, ale je stále třeba tento rámec sladit s evropskými normami o zárukách dodržování lidských a základních práv. Omezení, která byla uvalena na činnost novinářů, akademiků, civilních aktivistů nebo činnost médií, vedla k potlačení práv a svobod. V turecko-kyperské otázce a dodržování lidských práv nebylo dosaženo žádného pokroku. Instituce, které prosazují a chrání lidská práva, nejsou dle EU funkčně, strukturálně ani finančně nezávislé a jejich členové rovněž nejsou jmenováni v souladu se zásadami EU. Turecko by tak mělo zrušit legislativní změny, které byly zavedeny během a po stavu nouze, které nejsou v souladu s evropskými normami. Zde se jedná zejména o práva na svobodu projevu, shromažďování, právo na spravedlivý proces nebo právo na ochranu majetku. Obránci lidských práv jsou i nadále předmětem zastrašování, soudního stíhání, násilí, útoků, hrozeb, dohledu, svévolného zadržování a špatného zacházení. Frekvence a počet zadržení a zatčení zástupců občanské společnosti, novinářů, právníků, akademiků a dalších stále více vedou ke zmenšování prostoru pro občanskou společnost, jak už bylo popsáno v okruhu „demokracie“. Právníci, kteří poskytují právní pomoc obráncům lidských práv a občanským nebo politickým aktivistům, čelí při výkonu své práce velkým překážkám a hrozí jim zatčení, zadržení a stíhání (Commission staff working document, 2019).

Opakovaná rozšíření mimořádného stavu vedla k závažnému porušování lidských práv a vláda selhala, když odmítla podniknout kroky k vyšetřování, stíhání a potrestání členů bezpečnostních sil a dalších úředníků obviněných z porušování lidských práv. Odstranění některých záruk během nouzového stavu zvýšily riziko beztrestnosti pachatelů. Změny v protiteroristických právních předpisech zavedly maximální dobu vazby na 12 dnů, což je v rozporu

⁹ Hodnoty jsou seřazeny od nejvíce prodiskutovaných témat (1) po nejméně (4).

s příslušnou judikaturou, kde je dovoleno podezřelého zadržet pouze po dobu maximálně čtyř dnů. Zpracování stížností ohledně mučení a špatného zacházení je také označeno za neúčinné. Stížnosti, zprávy a jakékoli náznaky mučení nebo špatného zacházení musí být vyšetřeny rychle, účinně a nestranně – pachatelé musí být stíháni a odsouzeni v souladu se závažností jejich jednání v souladu s mezinárodními závazky země proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení. Přeplnění a zhoršující se podmínky ve vězení jsou i nadále zdrojem hlubokého znepokojení. Více než 20 % z celkového počtu vězňů¹⁰ je ve vězení na základě obvinění z terorismu. Mezi ně patří novináři, političtí aktivisté, právníci a obránci práv. Právě ve věznicích bylo mnoho obvinění z porušování lidských práv – včetně svévolných omezení práv zadržených, odmítnutí poskytnutí lékařské péče, mučení, špatného zacházení či zákaz návštěv (Commission staff working document, 2019).

Doporučení přijatá v hodnotící zprávě z roku 2019 nebyla implementována do právního rámce země. V další zprávě o pokroku země Komise doporučila, že je nutno, aby právní předpisy a praxe byly uvedeny v souladu s EU. Turecko by mělo zejména efektivně řešit závažné porušování lidských práv, sladit trestní právní předpisy a jejich výklad s evropskými normami. Mělo by zavést dohled nad nezávislým a nestranným soudnictvím a plného respektování práva na spravedlivý proces. Dále zajistit, aby byli všichni státní zaměstnanci, kteří byli svévolně za nouzového stavu po pokusu o státní převrat propuštěni, vzati zpět do funkce a byla jim kompenzována jakákoli vzniklá újma a škoda (Commission staff working document, 2020),

Lidská práva mají zvláštní význam právě v krizích, jako je například globální pandemie covid-19, jež v Evropě vypukla minulý rok na jaře. I v této době musejí být lidská práva a svobody chráněny a respektovány. Mnohá opatření v boji proti koronaviru jsou podle Amnesty International nezbytná, avšak některé vlády nouzová opatření využívají k podřívání právního státu, diskriminaci, represi nebo cenzuře, místo toho, aby zajistily soulad opatření s mezinárodními a regionálními úmluvami o lidských právech ('Nouzové pravomoci ... hodnoty EU', 2020).

¹⁰ Od prosince 2018 počet vězňů činil 260 000, z toho 57 000 vězňů je bez obžaloby nebo soudního řízení. Na 100 000 obyvatel tak upadá 318 lidí ve vězení.

Aktuálně je předmětem diskuse v otázce dodržování lidských práv a svobod odstoupení Turecka¹¹ od Istanbulské úmluvy¹², kterou jako první země v roce 2012 podepsalo. V Istanbulu proti tomuto rozhodnutí protestovalo tisíce lidí a tento krok odsoudily mimo jiné i státy EU, které si myslí, že kulturní, náboženské ani žádné jiné národní tradice nemohou sloužit jako výmluva pro ignorování násilí vůči ženám. S rozhodnutím prezidenta Erdogana nesouhlasila ani koalice nebo řada tureckých nevládních organizací zaměřených na ochranu lidských práv, podle kterých tento krok může akorát posílit vrahy a násilníky (Tuysuz & Sariyuce, 2021). Turecká vláda však pro tento krok neuvedla žádný konkrétní důvod – konzervativci jsou přesvědčeni, že tato úmluva akorát podkopává tradiční rodinné struktury, neboť rovnost pohlaví považují za propagaci homosexuality vzhledem k nediskriminaci paktu na základě sexuální orientace. Práva žen jsou podle ministryně pro rodinu, práci a sociální politiku Zehry Zumrut Selcuk navíc dostatečně chráněny ústavou, tudíž žádná další dohoda není potřeba. Ačkoliv, jak uvádí Reuters, počet vražd a páchání domácího násilí na ženách za poslední rok stoupl. Turecká vláda nemá žádné oficiální statistiky týkající se páchání násilí na ženách. Podle platformy „We Will Stop Femicide“ bylo za minulý rok v Turecku zavražděno nejméně 300 žen, letos (po dobu teprve 3 měsíců) je to už přes 70. Světová zdravotní organizace WHO uvádí, že násilí ze strany partnera za svého života zažije 38 % tureckých žen, přičemž evropský průměr je 25 %. Případů domácího násilí navíc během nynější pandemie, vyvolané virem covid-19, přibývá, a to nejen v Turecku. Tomuto tématu se například na Slovensku věnuje současná prezidentka Zuzana Čaputová. Vláda má však učinit další kroky zabraňující růstu a výskytu násilí na ženách. Podle Istanbulské úmluvy, jakožto dokumentu Evropské unie, je násilí vůči ženám jasně bráno jako porušení lidských práv a jistá forma diskriminace mezi pohlavím. Podle kritiků povede právě toto rozhodnutí k dalšímu zhoršení pozice Turecka při vyjednávání o jeho vstupu. Podle generální tajemnice Rady Evropy Marije

¹¹ 20. března 2021

¹² Istanbulská úmluva je „dohoda Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí podepsaná v Istanbulu v roce 2011 a zavazuje její signatáře předcházet, stíhat a eliminovat domácí násilí a podporovat rovnost pohlaví“ („Turecko odstoupilo od Istanbulské úmluvy“, 2021). Primárními oběťmi páchaného násilí bývají ve většině případů ženy, úmluva se však vztahuje na všechny oběti, jakožto muže, děti nebo seniory. Dalším cílem je odstranění všech forem diskriminace žen a prosazování rovnosti mezi ženami a muži (European Institute for Gender Equality, 2021).

Pejčinovičové Buričové je tento krok obrovskou překážkou celého snažení Evropské unie (Gumrukcu & Spicer, 2021).

Jako první Úmluvu ratifikovalo v roce 2012 Turecko a zároveň je i první zemí, která od Úmluvy odstoupila. Do března 2021 Úmluvu do svého právního rámce ratifikovalo 34 zemí, v některých státech tato dohoda zůstává zatím jako podepsaná, či bez podpisu. V roce 2019 ratifikaci Úmluvy zamítlo Maďarsko a v únoru 2020 pak i slovenský parlament. V České republice bude o ratifikaci této úmluvy rozhodovat nejspíše až příští vláda (Turecko odstoupilo ... odpor i protesty, 2021). Předsedkyně Evropské komise Ursula von der Leyenová prohlásila: „*Podporuji Istanbulskou úmluvu a vyzývám všechny signatáře, aby ji ratifikovali*“, neboť násilí páchané na ženách není v dnešní době přijatelné a ženy si zaslouží silný právní rámec pro jejich ochranu (Gumrukcu & Spicer, 2021). Otázkou tedy nastává, jakým způsobem bude nahlíženo na dodržování práv, které úmluva garantuje, na stát, který není členem Evropské unie, a na druhé straně, zda bude stejné měřítko i na státy, které úmluvu prozatím do svého právního rámce neratifikovaly, nebo ji ani nepodepsaly, ale jsou členem EU.

Závěr

Práce měla dva hlavní cíle. Tím prvním bylo zjistit, na jaké hodnoty klade Evropská unie důraz v případě Turecka, popř. jak velký. Druhým cílem bylo zjistit, zdali jednotlivé hodnoty vybraná země splňuje či nespĺňuje. Díky tomu bylo možné odhalit, jak Unie v kontextu hodnot hovoří o Turecku. To, co totiž vyžaduje po ostatních zemích, ukazuje to, jaký hodnotový obraz konstruuje o sobě samé. Evropská unie je postavena na společnosti, která se vyznačuje sociálním začleňováním, tolerancí, spravedlností, solidaritou a nepřipustností diskriminace, a která vyznává společné hodnoty, mezi něž se řadí lidská důstojnost, svoboda, rovnost, demokracie, právní stát a lidská práva.

Analýza vycházela z nejaktuálnějších situačních zpráv o Turecku vydaných Evropskou komisí (country report). V situačních zprávách Komise zhodnocuje pokrok země v jednotlivých oblastech tak, aby korespondoval s kritérii pro vstup, jež Evropská unie konstruuje. Ve zprávě jsou tak zahrnuty základní informace o vstupu země do Unie; oblasti týkající se politických kritérií, právního státu, ekonomického rozvoje a konkurenceschopnosti, vztahů a spolupráce se sousedskými státy a schopnostmi převzít závazky vyplývající z členství. V rámci těchto témat byla vyhledávána klíčová slova na základě hodnotového obrazu, jenž vychází ze základních dokumentů Evropské unie, tedy Lisabonské smlouvy a Listiny základních práv EU.

Z analýzy vyplynulo, že nejvíce se Evropská komise zabývala hodnotou a podstatou demokracie a právního státu v zemi, které měly v situační zprávě také svou vlastní kapitolu, zatímco některé hodnoty byly spíše součástí jiných větších témat. To, jakým hodnotám EU kladla větší důraz a kterým naopak menší, se dalo vypožorovat také z rozsáhlosti témat. Například téma demokracie bylo samostatně rozebíráno na desítkách stranách dokumentu, přičemž se promítalo i v dalších okruzích. Naopak taková hodnota lidské důstojnosti, která je pro demokratickou společnost také velmi důležitá, své zastoupení ve zprávě měla oproti jiným tématům minimální. Je nutné však podotknout, že se všechny hodnoty navzájem prolínaly, neboť spolu úzce souvisí. Demokratická společnost se totiž mimo svobodných a spravedlivých voleb vyznačuje dalšími hodnotami, které Unie vyznává – jako například rovností všech lidí před zákonem, právem na spravedlivý proces a nezávislost soudů, nebo zaručuje všem lidem základní lidská práva a svobody.

Ideou evropské integrace byla již zmíněná myšlenka sjednocení Evropy. Evropy, která sdílí a uznává společné hodnoty, vycházejících ze společných křesťanských základů. Ačkoli se Evropská unie zakládá na svobodě náboženského vyznání, tak křesťanství stále zůstává tím nejdominantnějším náboženstvím v Evropě a podílelo se na formování tzv. západní civilizace. Na druhé straně od spíše křesťanské Evropské unie leží Turecko, kde jeho valná většina se hlásí k islámu, který je v naprostém rozporu s křesťanskými hodnotami. Evropská unie hlásá, že všichni jsme si rovni, všichni máme stejná práva a nepřipouští žádnou diskriminaci zejména na základě pohlaví, rasy, barvy pleti, etnického či sociálního původu, geneticky daných vlastností, jazyka, náboženského vyznání či přesvědčení, politického nebo jiného smýšlení, příslušnosti k národnostní menšině, majetku, původu, postižení, věku či sexuální orientaci, neboť zásada rovnosti tvoří základ všech evropských politik a je uplatňována ve všech oblastech. Naproti tomu islám je založen na úplně odlišných hodnotách, ve kterých jsou pro nás Evropany zásadně porušována lidská práva. Zejména v postavení a zacházení s muslimskými ženami nebo náboženskými a etnickými menšinami. Současně je zde však otázka, zda je Evropská unie k Turecku spravedlivá. Unie je sice založena na hodnotě rovnosti a nepřipustnosti diskriminace, k jejichž dodržování se každý členský stát vstupem do Unie zavázal, ale i v těchto státech můžeme dodnes spatřit značné diskriminační rozdíly, jako jsou například nerovné pracovní podmínky žen nebo diskriminace a nesnášenlivost na základě etnického a rasového původu, barvy pleti nebo sexuální orientace. Značným problémem v případě Turecka zůstává dodržování, v tomto případě spíše porušování, základních lidských práv a svobod, kde, jak už bylo popsáno, stále dochází k potlačování práv zejména u svobody projevu a shromažďování, nezávislosti médií, práva na spravedlivý proces nebo nelidskému zacházení. Členství v EU také předpokládá vzájemnou pokoru a uznání ostatních států, což je v rozporu se situací Turecka a uznání Kyperské republiky. Turecko-kyperské vztahy, stejně tak jako lidská práva jsou problémem již od samého počátku turecké integrace. Rozdílem mezi evropskými státy a Tureckem je například i forma vlády. Pro Evropu, potažmo státy Evropské unie, je nejčastější formou vlády parlamentarismus a vzájemná závislost mezi mocí výkonnou a zákonodárnou. Před třemi lety Turecko ve svém právním systému provedlo změnu, kdy přešlo z parlamentarismu na systém prezidentský, čímž omezili moc

parlamentu, a naopak posílili moc prezidenta. Podle některých kritiků má stát s tímto režimem větší sklony k autoritářským formám vlády, jež se vylučují s demokracií, kterou má EU zakotvenu ve svém právním řádu. Otázka spravedlnosti a toho, zda Evropská unie bere státy stejným měřítkem, se nabízí také v otázce demokracie a volebním systému, kde má Unie pochybnosti o spravedlnosti voleb, přičemž volební podvody nebo nespravedlivé volby nejsou ojedinělé. To samé se týká také soudnictví a jeho nezávislosti, jež Unie zaručuje.

Z analyzovaných situačních zpráv vydaných Evropskou komisí, nadnárodního orgánu Evropské unie, vyplývá, že Turecko se po hodnotové stránce k evropským zemím řadit nemůže, neboť jeho hodnoty v současné situaci ve značné míře nekorrespondují s těmi evropskými. V současné době Turecko vlastně plně nespĺňuje ani jednu z hodnot. V porovnání dvou posledních let nebyl zaznamenán žádný velký pokrok, který by Turecko přiblížil blíže ke vstupu. I přes zrušení dvouletého nouzového stavu došlo k nepříznivým dopadům, které výrazně ovlivnily fungování demokracie a dodržování základních lidských práv. Výrazná část státních zaměstnanců byla propuštěna, právnické osoby v zemi redukovány, chyběla institucionální a soudní nezávislost a práva a svobody osob byly porušovány.

Závěrem je nutno podotknout, že vybrané téma je v dnešní době více než aktuální. Prostor pro další výzkum se nabízí hned v několika směrech. Předně je možné porovnávat situační zprávy v čase, zdali je možné zachytit vývoj a jeho proměny co do vyžadování hodnot EU ze strany Evropské komise po Turecku. Dále je pak možné na příkladu Turecka sledovat plnění formálních kritérií (jako jsou kodaňská kritéria, popř. další) pro vstup do EU a porovnat naplňování hodnot a kritérií i s ostatními již přijatými státy. To by mělo odhalit, zdali Evropská unie přistupuje co do vyžadování těchto kritérií k Turecku férově, nebo naopak na něj klade vyšší anebo jiné nároky. Nabízí se sledovat případné evropské hodnoty Turecka nejen na národní úrovni z pohledu regionální organizace, ale i na úrovni jednotlivce, tedy z pohledu turecké veřejnosti prostřednictvím specializovaných databází průzkumu veřejného mínění jako jsou například European Value Survey, European Social Survey nebo Eurobarometr. Zjistit tedy, do jaké míry se Turci sami cítí být Evropany a zdali vůbec o vstup do Evropské unie mají zájem. Zároveň získané údaje o Turecku porovnat i s dalšími zeměmi. Odhalit, které občanské společnosti jsou ve srovnání s Tureckem proevropské, a které spíše

skeptické. Z průzkumu veřejného mínění na úrovni jednotlivých států totiž může vyplynout, že součástí unijní sedmadvacítky již jsou země, které jsou hodnotově méně proevropské než právě Turecko. V takovém případě by to představovalo argument pro vyjednávací pozici Turecka, na který může v průběhu jednání o vstupu poukázat.

Seznam pramenů a literatury

Prameny:

Dokumenty

- European Union. (2019). Commission staff working document. Turkey 2019 Report. Brussels: EU Publishing.
- European Commission. (2020). *Eurobarometer 92.3 (2019)*. Kantar Public, Brussels. GESIS Data Archive, Cologne. ZA7601 Data file Version 1.0.0.
- European Union. (2020). Commission staff working document. Turkey 2019 Report. Brussels: EU Publishing.
- European Union (1993). *European council in copenhagen – 21 – 22 June 1993 – Conclusions of the presidency*. Citováno z https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/DOC_93_3
- Perchoc, P. (2020). *Religion and the EU's external policies*. European Parliamentary Research Service. Brussels: European Union.
- Úřední věstník Evropské unie. (2012). Listina základních práv Evropské unie.
- Zamfir, I. & Dobрева, A. (2019). *Podpora EU pro demokracii a mír ve světě*. EPRS.

Internetové zdroje

- About the EU* (d.n.) Europa.eu. Citováno z <https://europa.eu/european-union/about-eu>
- AI varuje před omezováním lidských práv kvůli koronaviru*. (16.4.2020). České noviny. Citováno z <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/ai-varuje-pred-omezovanim-lidskych-prav-kvuli-koronaviru/1879993>
- AI kritizuje ČR za diskriminaci Romů*. (16.4.2020). České noviny. Citováno z https://www.ceskenoviny.cz/index_view.php?id=1879992
- Brzdy a rovnováhy*. (n.d.) Juridictum. Citováno z https://www.juridictum.cz/w/Brzdy_a_rovnovahy

Conditions for membership. (n.d.). Europa.eu. Citováno z https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/policy/conditions-membership_en

Dodržování práv žen v Turecku není uspokojivé, tvrdí Evropský parlament. (14.2.2007). Euroactiv. Citováno z <https://euractiv.cz/section/budoucnost-eu/news/dodrzovani-prav-zen-v-turecku-neni-uspokojive-tvrdi-evropsky-parlament/>

EU signs the Istanbul Convention. (16.6.2017). European Institute for Gender Equality. Citováno z <https://eige.europa.eu/new/eu-signs-istanbul-convention>

Freeze EU accession talks with Turkey until it halts repression urge MEPs. (24.11.2016). European Parliament. (Press Releases). Citováno z <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20161117IPR51549/freeze-eu-accession-talks-with-turkey-until-it-halts-repression-urge-meps>

Global Religious Futures. (n.d.). *Europe: Compare Europe.* Citováno z https://globalreligiousfutures.org/regions/europe/religious_demography#/?affiliations_religion_id=0&affiliations_year=2010

Gumrukcu, T. & Spicer, J. (20.3.2021). *Turkey's Erdogan quits European treaty on violence against women.* Reuters. Citováno z <https://www.reuters.com/article/turkey-woman-erdogan-int-idUSKBN2BC00R>

Hegedus, D. (29.7.2019). *Právní stát v Evropě: Jak využít současné situace?* Euroactiv.cz. Citováno z <https://euractiv.cz/section/politika/opinion/pravni-stat-v-evrope-jak-vyuzit-soucasne-situace/>

Jak šel čas s evropskou integrací: Podívejte se na historické milníky, které vedly ke vzniku dnešní EU. (20.2.2018). Info.cz Citováno z <https://www.info.cz/historie-vznik-eu-wiki>

Komínková, M. (19.12.2018). *Spor Unie s Polskem a Maďarskem je zatím bez výsledku.* Euroskop.cz. Citováno z https://www.euroskop.cz/9047/32363/clanek/spor-unie-s-polskem-a-madarskem-je-zatim-bez-vysledku/?fbclid=IwAR1H7_TBHzr5k44kW-5SObalmkJZascd-EcgsLah7gcx2TIBXp6FqZofAM8

Kučera, R. (n.d.). *Rozšiřování Evropské unie z pohledu evropských hodnot.* Euroskop.cz. Citováno z <https://www.euroskop.cz/8613/10013/clanek/rozsirovani-evropske-unie-z->

pohledu-evropskych-hodnot/?fbclid=IwAR1FpmVKv-2-Ccr-SKlg41EbZ9vLIbBywB0Fqp6oxQOp3rPpD_YlRefuTRw

Marzocchi, O. (12.2020). *Ochrana základních práv v EU*. Evropský parlament. Citováno z <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/146/ochrana-zakladnich-prav-v-eu>

Mánert, O. (1.11.2015). *Erdogan má zpět absolutní vládu v Turecku. AKP ve volbách dominovala*. iDnes.cz. Citováno z https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/volby-v-turecku.A151101_074837_zahranicni_cen

Michael, P. (26.6.2018). *EU Council issues strong message about Turkey's obligations*. CyprusMail. Citováno z <https://cyprus-mail.com/2018/06/26/eu-council-issues-strong-message-about-turkeys-obligations/>

Nouzové pravomoci vlád nesmí podle šéfkyně EK narušit hodnoty EU. (16.2.2020). České noviny. Citováno z <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/sefka-ek-nouzove-pravomoci-vlad-nesmi-narusit-hodnoty-eu/1873795>

Obchodování s lidmi: v EU je téměř 16 000 obětí. (23.10.2017). Evropský parlament. Citováno z <https://www.europarl.europa.eu/news/cs/headlines/society/20171012STO85932/obchodovani-s-lidmi-v-eu-je-temer-16-000-obeti>

Plevák, O. (7.2.2019). *Členství Turecka v EU je už jen utopií, obě strany se ale navzájem potřebují*. Euroactiv.cz. Citováno z <https://euractiv.cz/section/evropska-unie-a-svet/news/clenstvi-turecka-v-eu-je-uz-jen-utopii-obe-strany-se-ale-navzajem-potrebuji/>

Polsko žije v minulém století, spor o potraty je odrazem rozdělené země, myslí si publicistka Šustrová. (2.2.2021). Česká televize.cz. Citováno z <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/3263724-polsko-zije-v-minulem-stoleti-spor-o-potraty-je-odrazem-rozdelene-zeme-mysli-si>

Přehodnocování vztahů s Tureckem. (30.11.2020). Evropský parlament. Citováno z <https://www.europarl.europa.eu/news/cs/headlines/world/20170426STO72401/prehodnocovani-vztahu-s-tureckem>

Přístupová jednání s EU brzdí politické překážky, tvrdí turecký šéf diplomacie. (2.5.2019). Novinky.cz. Citováno z

<https://www.novinky.cz/zahranicni/evropa/clanek/pristupova-jednani-s-eu-brzdi-politicke-prekazky-tvrdi-turecky-sef-diplomacie-40281860>

Reakce na COVID-19 a povinnosti států v oblasti lidských práv. (8.3.2020).

Amnesty International. Citováno z <http://www.amnesty.cz/zprava/4762/reakce-na-covid-19-a-povinnosti-statu-v-oblasti-lidskych-prav>

Sartori: Islám nelze integrovat do evropské tradice. (23.10.2017).

Svobodnenoviny.eu. Citováno z <https://svobodnenoviny.eu/sartori-islam-nelze-integrovat-do-evropske-tradice/>

Simsek: Turecko je připraveno vstoupit do EU do roku 2014. (8.11.2007).

Euroactiv. Citováno z <https://euractiv.cz/section/budoucnost-eu/news/simsek-turecko-je-pripraveno-vstoupit-do-eu-do-roku-2014>

Šlechta, O. (3.3.2007). *Sedm důvodů proti vstupu Turecka do EU.* Eurabia.

Citováno z <https://www.eurabia.cz/Articles/794-sedm-duvodu-proti-vstupu-turecka-do-eu.aspx>

Tuček, F. (30.11.2011). *Turecký paradox: Proč Turecko není přes prohlubující se spolupráci s EU členství o nic blíže, než bylo před deseti lety.* Revue politika.

Citováno z <http://www.revuepolitika.cz/clanky/1570/turecky-paradox>

Trest smrti v Evropě a ve světě: fakta a čísla. (24.7.2020) Evropský parlament.

Citováno z

<https://www.europarl.europa.eu/news/cs/headlines/world/20190212STO25910/trest-smrti-v-evrope-a-ve-svete-fakta-a-cisla>

Tuysuz, G. & Sariyuce, I. (21.3.2021). *Turkey withdraws from Istanbul*

convention combat violence against women. CNN. Citováno z <https://edition.cnn.com/2021/03/20/europe/turkey-convention-violence-women-intl/index.html>

Turecko odstoupilo od Istanbulské úmluvy. Rozhodnutí vyvolalo odpor i protesty.

(20.5.2021). Česká televize. Citováno z

<https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/3286038-turecko-odstoupilo-od-istanbulske-umluvy-proti-nasili-na-zenach>

Turecku se uzavírá cesta do Evropské unie. „Erdoganova země se nám vzdaluje,“ shodli se ministři. (27.6.2018). Česká televize. Citováno z

<https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/2521684-turecku-se-uzavira-cesta-do-evropske-unie-erdoganova-zeme-se-nam-vzдалuje-shodli-se>

Turecko spěje ke znovuzavedení trestu smrti. Kde dodnes popravují? (20.7.2016). Česká televize. Citováno z <http://www.ct24.ceskatelevize.cz/svet/1852358-turecko-speje-ke-znovuzavedeni-trestu-smrti-kde-dodnes-popravuji>

Vztahy EU a Turecka. (13.5.2016). Euroactiv. Citováno z <https://euractiv.cz/section/evropska-unie-a-svet/linksdossier/vztahy-eu-a-turecka-000141/>

Vztahy EU s Tureckem: Efektivní spolupráce nebo napjaté vazby? (30.11.2020). Europarlament. Citováno z <https://www.europarl.europa.eu/news/cs/headlines/world/20170426STO72401/vztahy-eu-s-tureckem-mezi-spolupraci-a-napetim>

Weise, Z. (24.11.2016). *EU parliament votes overwhelmingly in favour of scrapping Turkey accession talks.* The Telegraph. Citováno z <https://www.telegraph.co.uk/news/2016/11/24/eu-votes-overwhelmingly-favour-scrapping-turkey-accession-talks/>

Wike, R., Poushter, J., Silver, L., Devlin, K., Fetterolf, J., Castillo, A. & Huang, Ch. (14.10.2019). *European public opinion three decades after the fall of communism.* Pewresearch. Citováno z <https://www.pewresearch.org/global/2019/10/14/the-european-union/>

Zichová, K. (28.1.2020). *2020: Jak chránit právní stát.* Eurocattiv.cz. Citováno z <https://euractiv.cz/section/budoucnost-eu/linksdossier/2020-jak-chranit-pravni-stat/>

Literatura:

Aydin-Duzgit, S. (2012). *Constructions of European Identity. Debates and Discourses on Turkey and the EU.* Palgrave Macmillan.

Drulák, P. (2008). *Jak zkoumat politiku: Kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích.* Praha: Portál.

Fiala, P., Krutílek, O. & Pitrová M. (2018). *Evropská unie.* 3. vydání. Brno: CDK.

Fiala, P. & Pitrová, M. (2003). *Rozšiřování ES/EU.* Brno: Mezinárodní politologický ústav.

Foret, F. & Calligaro, O. (2018). *European values. Challenges and opportunities for EU governance.* Routledge.

- Hendl, J. 2016. *Kvalitativní výzkum. Základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Libri.
- Letáčková, T. (2006). *TURECKO A EU – Podstatné otázky vstupu Turecka do Evropské unie*. Diplomová práce. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Evropská studia.
- Lucarelli, S. (2006). *The search for a European identity: values, policies and legitimacy of the European Union*. Routledge.
- Manners, I. (2006). *The constitutive nature of values, images and principles in the European Union foreign policy*. Routledge.
- Pirický, G. (2006). *Turecko: Stručná historie států*. Praha: Libri.
- Tunkrová, L. & Šaradín, P. (2007). *Turecko a Evropská unie: česká a turecká perspektiva*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

Obrázky:

Trest smrti ve světě. (24.7.2020). Europarl.eu. (obrázek) Citováno z www.europarl.europa.eu/resources/library/images/20200723PHT83909/20200723PHT83909_original.jpg